

В Наше Власотинце

Број 7, март 2017. године - Часопис власотиначке библиотеке

ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ У СЕЛИМА НА ПОДРУЧЈУ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ПКБ-ВИНАРСКА У ВЛАСОТИНЦУ

Стране 4 - 6.

ПОДВУЧЕНО

ИЗВОРИШТА ПОДЗЕМНИХ ВОДА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАСОТИНЦЕ

Страна 10-11.

ЈУБИЛЕЈИ

90 ГОДИНА ЛИСТА ВЛАСИНА

Страна 20.

556
659.3 (497-11)

ЗА ДУГ ЖИВОТ НАШЕГ ВЛАСОТИНЦА

Ако бисмо хтели да ласкамо себи (овде мислим на читаву редакцију Нашег Власотинца и све његове сараднике) одлуку Општинске скупштине да путем програмског буџетирања пристане да финансира штампање нашег часописа (два броја годишње) прихватили смо као признање за досад учињено. Напор свих нас се исплатио, идеја за покретање часописа је легла на плодно тле, односно погодну културну и друштвену климу, каква, очигледно, сада влада у Власотинцу.

Часопис оваквог типа нам је одавно био потребан, и сада када смо, морамо признати, низом срећних околности, успели да га покренемо, желимо да верујемо да има осигурану будућност. А та будућност, и то, надамо се, дуговечно трајање, извире из обиља тема које ваља обрадити и сачувати од заборавља, из богатства података, датума, личности, којима је пуна историја нашег Власотинца, из мноштва креативних, паметних и предузимљивих људи који су свим срцем пригрлили часопис и прихватили сарадњу у њему.

Тиме се обавезе редакције и уредништва повећавају и усложњавају, јер се сада са још већом озбиљношћу и одговорношћу мора приступати раду и трудити се да са сваким новим бројем подижемо углед и квалитет часописа. Заједно ћемо, верујемо, уредити Наше Власотинце тако да га се ни генерације које долазе неће стидети, већ ће га радо помињати, користити га као извор података и из њега црпети снагу за своје радове.

РОСУЉА

Питајући свезнајућу Википедију сазнајемо да је „Росуља (Drosera Rotundifolia) ендемска врста, биљка месождерка, јавља се на земљиштима осиромашеним минералним материјама, па то надокнађује протеинском исхраном - дигестијом животиња. Хвата их помоћу листова на којима су жлезде које праве лепљиву течност, на коју се потом залепи инсект“. О њеном станишту нешто више налазимо у другом броју Власотиначког зборника (Властимир Стаменко-вић, Новица Ранђеловић – Флористичке

због баруштина и мочварног земљишта, на коме успева ова биљка, и предео с леве стране Смрданског потока (а и његово име очито да није случајно настало) назван Росуља. Ма колико да ова реченица није поетична и не буди наду, биће да је и сам назив росуља тада звучао једино могућ када је наденут читавом пределу, са нејасним границама где почиње а где се завршава. И ко зна, можда асоцира (барем нас да) на: росу, свежину, ново, лепо, блисаво... па су га сви Власотинчани радо пригрлили - и сви су

имање је поклонио мој брат, машински инжењер Коста Поповић, индустријалац. Тај терен 'Власина' и данас користи" - овако Војислав Поповић (оснивач Фудбалског клуба 'Власина' и Листа 'Власина', у књизи Станислава Л. Горунковића - Фудбалски клуб Власина - од општинске до друге савезне лиге (ИЛ Власина, 2004, стр. 10) описује почетке изградње стадиона).

Због локације која је одабрана фудбалери су постали Росуљци, а по инерцији, временом то постају и кошакаши, рукометаши, одбојкаши... Уз њих и песници, сликари, глумци... Росуљци су и мучени дунђери, ћиримиције и

реткости у околини Власотинца, стр. 363): „Инсектоједна биљка, доста честа на тресетиштима Власинског блата. Формирањем акумулације задржала се једино поред потока и на пловешим острвима. Ми смо је забележили на Чемернику (с. Млачиште), а према Флори СР Србије, IV, стр. 254, налази се и на Острозубу, што ми нисмо могли да потврдимо. На Власинском комплексу је на јужној граници свога ареала“. Биће да је због тога, односно

постали Росуљци. И још више - име Росуљац постало је синоним за име Власотинчанин, те свако онај (са стране) ко иоле познаје Власотинце не пропушта прилику да каже: „Ви сте Росуљци“!

„Игралиште је било на Росуљи, на периферији Власотинца. Од оснивања до данашњих дана остало је на истом месту. Играло се на општинском имању. Тридесетих година општина је пренела имање у својину клуба. Године 1932. за проширење игралишта

остали аргати што шпартају светом да работу нађу и леб својим знојем зарађују. Али, прича се шири - песник је Власотинце назвао Росуљградом, песници су свом клубу наденули име Росуља, многа су њихова дела прозвана по овом топониму. И многе слике носе такав назив, као и вина новопробуђених власотиначких винара, па ме чуди да се још ниједно дете није окитило овим именом.

До средине педесетих, како нам говоре старе фотографије, Росуља је била периферија вароши, са њивама и ливадама, бачама и по којим виноградом. А онда је послератни талас индустријализације створио потребу за брзом урбанизацијом, којом је управо Росуља прва била насељена, и то којим би другим него они-ма који су аутентичнији росуљци од наших росуљаца - односно етницима црнотравске општине, где ова биљка и даље вегетира.

Ипак, стадион је остао на свом месту, на некадашњем имању Поповића, као симбол овог краја и саме чаршије. А кад смо код симбола, зар Војислав Поповић, који је основао Фудбалски клуб Власина, и покренуо Лист Власина, и био један од оснивача Винарске задруге, није име које треба да се памти, и да се бар једној од наших улица да његово име (ово прилажемо тек као размишљање на тему колико (не)поштујемо своје заслужне људе).

Срба Такић

ФОТОГРАФИЈА ГОВОРИ

Стигло је пролеће

ВЛАСОТИНЦЕ ПОД СНЕГОМ

У зиму 1933. године Власотинце је са намером да напише коју реч о њему, посетио познати лесковачки публициста Аристомен Ристић. Своје утиске о Власотинцу је на основу својих запажања и разговора са мештанима је објавио у напису под насловом *Власотице под снегом – импресије са једног кратког боравка у њему*, у лесковачким Недељним новинама бр. 7, од 31. децембра 1933. године. Иако се ради о кратком прилогу, он садржи запажања која могу бити занимљива данашњим читаоцима...

- Можемо ли ?

- Изволите, господе. Све је у реду.

Уђосмо. Аутомобил крену. Друм, покривен дебелим снежним покривачем, вијуга. Снег скрипи, точкови клизе, кола се дрмусају. Наш шофер под теретом своје сопствене тежине, брекће као локомотива. Његове снажне руке чврсто су обгрлиле волан и одржавају правац. Доброг је расположења. Шта више, с времена на време, прави и шале масно колорита, што изазива општу веселост.

Упркос рђавог терена, кола иду приличном брзином. За собом остављамо групе сељака који терају дрва на пијацу. Време неосетно пролази. Већ смо пред циљем: појављује се Власотинце, највеће насеље у близини Лесковца.

Узана и кривудава улица, начичкана кућицама, води нас у центар варошице. Силазимо. Свраћамо у оближњу кафану да се загрејемо каквим топлим пићем.

КАРТЕ, МУЗИКА, АЛКОХОЛ

У кафани пуно света. Неколико дечака, са капутима од закрпа, седе недалеко од пећи и чекају да их ко позове за какав тренутан посао. Око пећи стоје два кршна старца и греју руке трљајући једну од друге. За суседним столовима, уз обавезно препирање, плуште карте на којима се једва распознају слике. Из затворене сале допиру звуци музике и песма неког веселог друштва. У једном углу, три старија човека читају дневне и недељне листове. Један од њих шћућурен, држи „Недељне новине“ и гута њихову садржину.

- Откуд вама „Недељне новине“, стари? Упућујем му питање пошто сам пришао.

- Добио сам их од једног свог пријатеља. Добро пишу. Са задовољством их читам, одговори он и настави започети чланак.

Такви су Власотинчани: отворено и јасно изразиће вам своје мишљење о некој ствари.

„СИРОТИЊА СМО“

У међувремену за наш сто је пришао један угледни власотиначки занатлија. Мој колега већ се са њим упустио у разговор. Интелигентан, он са разумевањем говори о стварима које несумњиво добро познаје.

- Како се живи у Власотинцу ? питам га.

- Рђаво. Сиротиња смо. Трговина је у застоју, а занати пропадају. Једино се опанчарски занат добро држи.

- Значи, ви се враћате натраг, опанку, шалим се.

- Не, то не значи. Ципела се и даље носи. Али, нешто због привредне кризе, нешто, опет због јаке конкуренције фабричке обуће, обућарски занат је у опадању.

- А како стији ствар са виноградарством?

- Како које године. У последње време ме-

ђутим, и ту се осећа извесна стагнација. Па ипак, оно ће и даље остати као наше главно занимање, јер је Власотинце, у коме данас живе око три хиљаде душа, претежно виноградарски крај.

ВЛАСОТИНЧАНИ БЕЖЕ ИЗ СВОГ МЕСТА

Разговор тече у срданом тону. Прелазимо на друге ствари. Поред осталог, интересујем се за миграцију становништва.

- Селе ли се данас Власотинчани ?

- Још како! И данас се селе. А многи су се давно отселили. Махом су интелектуалци.

Заиста има доста Власотинчана који живе ван свог места. У Београду их има такође. Многи од њих, шта више, заузимају високе

ваца, објашњава нам један Власотинчанин. Главна пијаца доста пространа. Насред пијаце диже се споменик палим борцима у ратовима и националним покретима за ослобођење од 1809 до 1918 године.

Недалеко од главне пијаце налази се Народни дом, где су смештена сва просветно-културна друштва и установе. Зграда је лепа и велика. А мало даље је подрум Виноградске задруге, чији је претседник г. Јован Јовић, учитељ у пензији. Подрум је простран. Даје вино одличног квалитета. Снабдевен савременим справама, он је један од најмодернијих у Вардарској бановини.

Сем Народног дома и подрума Виноградске задруге, других каквих установа од

АЛБУМ

положаје у државној служби. Иначе, Власотинчани су вредни људи. И препредени. Смели су и динамични. Поносни су на своју историску прошлост. Национално осетљиви, они су у више махова узели активниг учешћа у покретима за ослобођење од Турака (од 1809. до 1841. год.). У Турској Империји, Власотинчани су били један од најотпорнијих и најбунтовнијих елемената у овим крајевима.

„ТО СУ КУЋЕ БИВШИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА И БОГАТИХ ТРГОВАЦА„

У кафани, услед лондонске магле од дима, атмосфера постаје неиздржљива. Излазимо да разгледамо варош, одевену у зимску одећу.

У низи малих зграда, издваја се по која својим димензијама и архитектуром. То су куће бивших народних посланика и богатих трго-

ваћег значаја у Власотинцу нема. Али у накону за то, Власотинце има згодан географски положај и планинску бистру реку Власину, који му лети дају физиономију одличне ваздушне бање.

Приредио: Драган Д. Видосављевић

У овом броју:

Отргнуто од заборава: ЈОВАН ДИМИТРИЈЕВИЋ АМЕРИКАНАЦ ..... стр. 6-7.

Да подсетимо: Млин на Власини тек је један од симбола Власотинца које је породица Поповић оставила за собом .....стр. 18.

Интервју - Слободан Ђукловић: Наше је удружење спона која није довољно искоришћена ..... стр. 12-13.

Да се не заборави: - Коста Илић Мумџија у историји и предању... стр. 8-9.

Наше Власотинце, новине власотиначке библиотеке. Редакција: Срба Такић, главни и одговорни уредник; Маринко Ђорђевић, компјутерска припрема; Светлана Милосављевић, Весна Милтеновић, Светлана Станковић, Драган Видосављевић, Драган Миљковић, Саша З. Станковић, Снежана Ђокић, лектор.

„Почетак задругарства у овим крајевима датира од 1902. године... У то време Власотинчани ће бити главни снабдевачи грођјем становништва у Лесковачкој котлини. Да би се олакшало снабдевање произвођача садницама у Власотинцу је формиран Срески расадник који је почео да ради од 1901. године. Тако да ће виноградарство узети маха у овим крајевима... Недовољно стручни и без потребних средстава за обраду винограда и прераду грођја, виноградарски овог краја још пре првог рата успели су да оформе своју задругу за прераду грођја, по неким подацима оформљене су чак две задруге... На темељима ових задруга формирана је нова Винарско-виноградарска задруга и Прва Скупштина оснивача ове задруге одржана је 29. октобра 1922. године... Ова задруга је тек 14. октобра 1924. године примљена у Савез Српских земљорадничких задруга, па се зато овај датум с правом сматра даном оснивања задруге. Преломни период за власотиначке виноградаре и задругу биће од 24. маја 1926. године када је створено удружење виноградара из Власотинца и околних села, па до 1930. године, када је изграђен први прерађивачки капацитет од 30 вагона... Одбор је 16. септембра 1926. године покренуо излагање првог власотиначког листа Власина који је одиграо велику улогу у пропагирању задругарства у овом крају. На дан 27. августа 1930. биће положен камен темељац Винарско-виноградарске задруге у Власотинцу, у присуству великог броја напредних Власотинчана, представника цркве и задругара...“

(Новица Тричковић, Прилози за изучавање задругарства у Винарско-виноградарској задрузи у Власотинцу, Власотиначки зборник I, Културни центар Власотинце, 2003, 113)

Октобра прошле године навршило се 90 година од оснивања винарско-виноградарске задруге у Власотинцу. Датум је то који заслужује сваку пажњу и поштовање, датум који заслужује достојно обележавање и представљање. На жалост, данас нема винарске задруге, винограда је у власотиначком крају све мање, а добри виноградаре се тек на прсте једне руке могу избројати. Власотинце је изгубило свој понос и своју душу. У част јубилеја одлучили смо да вам осветлимо мање познати део историје власотиначког виноградарства, онај из средине 20. века. Овај рад је настао из пера Витомира Стаменковића, 1979. године. Наиме, аутор је за свој дипломски рад, на Филозофском факултету у Београду, на групи за социологију, узео управо тему Удруживање Земљорадничке задруге Винарска Власотинце у Пољопривредни комбинат Београд...Сматрамо да је овај рад значајан прилог познавању историје власотиначког виноградарства те ћемо га у два броја представити, уз неминовна редакцијска скраћења и измене.

ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ У СЕЛИМА НА ПОДРУЧЈУ ЗЕМЉОРАДНИЧКЕ ЗАДРУГЕ ПКБ-ВИНАРСКА У ВЛАСОТИНЦУ (2)

Настанак и развој задруге

Савремени намештај још није потпуно изборио своје место у сеоском домаћинству – тек 28 одсто домаћинства се одлучило за њега. Игледа да петочланни домаћинствима највише прија стари намештај, јер је тек 9% њих набавило савремени. Домаћинства са 9 чланова најчешће се одлучују за савремени намештај – чак у 60% случајева. Када опремљеност електричним апаратима посматрамо у зависности од старосне доби старешине домаћинства, видимо да су млађе старешине домаћинства далеко више заинтересоване за иновације у потрошњи. Изгледа, међутим, да су млађе старешине домаћинства калекко мање заинтересоване за савремен намештај. Подаци показују да задругари изнад 51 године старости више воле да у стану имају савремен намештај, од својих млађих колега.

Промене у начину исхране и одевања

Ако појемо од традиционалних схватања живота на селу, основна црта сеоских начина исхране и одевања, везана за сељака као непосредног произвођача сопствене хране и одеће. По том схватању сељак је принуђен да купује само со, шећер и оно најнужније што не може сам да произведе.

Међутим, са продором тржишних односа на село, са развојем миграционих кретања, појавом категорије сељака – радник, долази до значајних промена у том домену сеоског начина живота. То се посебно односи на село ближе градским центрима. Процес специјализације пољопривредне производње укида категорију сељака сваштара, који првенствено производи за своје потребе, са циљем да их што потпуније задовољи.

Млади на селу су главни носиоци промена у одевању. Све је теже видети традиционалну сеоску ношњу, осим за поједине празнике, или ређе на старијим људима, као неговање традиције.

Начин исхране на селу претрпео је значајне измене, мада су оне много мање радикалне него у одевању. Исхрана је разноврснија и богатија, што је и одраз општег пораста стандарда, али процентуално већи део својих потреба за храном сељаци сами себи обезбеђују.

Промене у начину становања

„У послератном периоду изразите су промене у начину становања...Повећањем материјалне основе села и дохотка индивидуалних пољопривредних произвођача мењају се не само начин живота него и услови живота у погледу смештаја становника (стамбена зграда, стан)...У расподелу увећаног дохотка све значајније место заузимају издаци на подизању зграда, стамбених и привредних. Настају квантитативне промене у укупном фонду зграда. Поред тога значајне су и квалитативне промене, које се огледају пре свега у томе што се у селу зграде подижу по узору на градске стандарде, како према материјалу тако и према величини и размештају просторије. Зграде све мање служе само као склониште од временских непогода, а све више пружају комфор за одмор, разоноду и забаву...“

Старешине домаћинства су углавном сами (67%) сазидали кров над главом – себи и својој породици. Већа домаћинства, од 7 и више чланова, чешће сама подижу своју кућу (80-100% случајева). Људи који су зашли у пету деценију и старији, чешће су сами себи зидали дом (66%) него млађи од 40 година. Као последица распада великих сеоских породица (задруга), јавила

се ситуација да су само двојица старешина домаћинства, од испитаних градили кућу са својим родитељима, а само је један задругар купио кућу за своју седмочлану породицу.

Година градње кућа нам је главна детерминанта темпа градње. До 1951. – 28% домаћинства је имало садашњи кров над главом, осталих 72% живи у кућама сазиданим у последњих 30 година. У периоду између 1961-1971. Саграђено је највише кућа – чак 39%. По овоме видимо да задругари махом живе у новим кућама са обзиром да је век куће од 80-100 година.

Поред пораста интензитета градње у послератном периоду мењају се и материјали од којих се куће граде. Старешине домаћинства до 60 година, углавном су користила савремене материјале за градњу (циглу, камен, бетон). Код старијих од 61 године можемо срести ћерпич и земљу као материјал за градњу. Породице од 7 и више чланова претежно (80-100%) живе у кућама од цигле, камена, односно бетона. Значајан број (42,85%) двочланих домаћинства живи у кућама које су грађене од ћерпича или земље.

Куће најчешће имају 3-6 просторија. Постоји зависност између броја чланова домаћинства и просторија.

Просечна домаћинства, 4-6 чланова, живе претежно у кућама са 4 просторије. Од 100 анкетираних, три домаћинства, са 5-10 чланова, имају куће са 10 и више просторија. Године старости старешина домаћинства углавном не утичу на број просторија куће у којој живи.

Колико комфорно живе задругари у својим кућама видимо из податка да их најчешће 67% по двоје спава у соби, а у 23% случајева по један. У само 65 случајева у соби спава четири и више особа. Само у домаћинствима која имају 8 и више чланова срећемо случајеве да их четворо и више спава у истој просторији. Очигледно је да се комфор, према овом показатељу, не разликује између града и села. Показатељ комфора у коме живе задругари био је број чланова домаћинства који имају посебан кревет. Ово питање је, очигледно, претерано задирало у интимност задругара тако да четвртина њих није одговарала на ово питање. У 21% случајева свако има засебан кревет – између осталих и једно домаћинство са 10 и више чланова. У 22% случајева само један члан домаћинства има засебан кревет. Ово је карактеристично посебно за трочлане породице (100%). Постоји директна

	Електрични шпорет	Фриџидер	Радио	ТВ	Бојлер	Машина за прање веша
СФРЈ	59,8	55,0	78,2	47,1	23,0	2-7,1
Србија / Свега/	60,8	50,1	80,6	46,3	18,5	18,8
Ужа територија	56,5	49,1	76,8	40,5	15,9	14,3
Задругари 33 Власотинце	84,0	78,0	88,0	46,0	11,0	5,0

Табела 1: Процент домаћинства о трајним добрима

Укупан број домаћинства =100. Извор: СЗС Анкета о сеоским домаћинствима у 1977. години. Анкета : 33 Власотинце/укупан број домаћинства 100/

позитивна веза између броја чланова домаћинства и број оних који имају посебан кревет. Последњи показатељ који се односи на начин становања чланова земљорадничке задруге у Власотинцу је материјал од кога је начињен под у кући. У 50% случајева под је традиционално земљани. Наведених 48% домаћинства имају неку савременију (модернију) подлогу, док 2% није одговорило.

Промене у културно-забавном животу

Културно забани живот на селу трпи, такође, значајне промене – радио апарат је донео прекретницу. Средства масовних комуникација (шмпла, радио, ТВ) потпуно су изменили културно-забавни живот на селу, традиција је до ногу поражена.

У истраживању промена у културно-забавном животу један од показатеља био је радост читања новина. Већина кућедомаћина (59%) чита новине повремено – међу њима су најчешће (57,08%) они са четири разреда основне школе. Са вишом школском премом расте и проценат оних који редовно читају новине. Сваки пети (18%) анкетирани не чита новине. Најчешће се чита дневна штампа („Политика“ и „Вечерње новости“) и специјализовани листови („Задруга „ и „Пољопривредник“).

Међу члановима задружне скупштине 75% читају редовно новине, а међу члановима задружног савета 43,75%. Исти је случај са онима који у процесу одлучивања учествују само на зборницима задругара. Очигледно да је степен ангажовања у процесу одлучивања директно повезан са редовношћу читања новина.

Други важан показатељ промена у културно-забавном животу је начин на који задругари проведе слободно време у тзв. „мртвој“ сезони. Највећи број њих припрема се за следећу пољопривредну производњу, а чести одговори су: „у читању новина и књига или крај радија и ТВ екрана“. Старост анкетираних или број чланова домаћинства нису утицали на опредељење.

Дошло је до значајних промена у начину живота чланова задруге. Промене су најспорије управо тамо где је најпотребније - у начину рада. Традиција се ту још увек рве са добробитима савременог друштва, задруга и плуг се супростављају тракторима и савременим прикључцима пољопривредних машина.

Промене у начину потрошње, становања и културно-забаног живота су за последњих 30 година огромне. Услови становања на селу сустижу градске. Структура потрошње дадашњег села нема ничег заједничког са предратном, када је сељак куповао само со и петролеј, а све остало сам производио. Средства масовних медија приближила су сва савремена културна и друштвена кретања селу. Када се сагледа целина промена, можемо слободно рећи да данашња омладина на селу живи више градским животом.

Промене у сеоском начину живота све су интензивније – сеоско огњиште све више треба тражити у музеју него у сеоским кућама, електрични штедњак га је одавно заменио.

Родбинске и суседске везе

Родбинске и суседске везе и односи углавном су подложни утицају традиције, мада омладина и радници - сељаци, који се школују односно раде у граду, полако секу и ту корене традиције.

Највећи број (71%) домаћинства одржава блиске везе са пет и више суседа. Посебно су дружељубива шесточлана домаћинства - (88,23%). Само двојица старешина домаћинства нису одговорила на ово питање. Добри суседи у 56% случајева свакодневно обилазе своје комшије седмично. Већина (60%) суседа узвраћа свакодневно посету, док их трећина (32%) навраћају седмично.

Осим честих међусобних посета, задругари користе и понеке услуге од својих комшија.

Углавном су то ситне позајмице и услуге, шта затреба.

Леп стари обичај сеоских моба, очигледно, није сасвим замро, бар према податку да 15% задругара користи услуге својих комшија када им је потребна радна снага. Често се од суседа позајмљује и алат. Задругари, такође, чине одређене услуге својим суседима.

Трећина задругара (32%) понекад се свађа са својим суседима, готово дупло више њих (62%) нису имали никаквих међусобних размјерица са суседима, док њих шесторица морају често на непријатан начин да се објашњавају са комшијама.

Најчешћи повод за свађу је штета од домаћих животиња (13%) и несређени односи око међа (11%). Има и ситнијих расправа (7%) али се актери више и не сећају шта је био повод.

На основу ових података можемо закључити да су суседске везе и одоси традиционално веома блиски. Комшије се углавном друже, помажу, понека мало и посвађају, али се ипак поштује обичај добрих суседских односа.

Промене у систему вредности и понашања

У послератном периоду долази до значајних промена у систему вредности на селу. Масовни бег омладине са села једна је од главних карактеристика новог.

...“Сеоска омладина, претежно жели да се школује, да напусти пољопривреду и сеоски посед и да се пресели у град. До сада је она и добрим делом у томе успевала, а нема озбиљних аргумената у прилог тврдњи да у томе неће и убудуће успевати.“

У четвртини (25% домаћинства има деце од 15 година која су завршила основну школу, пет одсто домаћинства је изјавило да нема такве деце. Деца задругара у 13% случајева похађају средњу школу, 8% домаћинства имају студенте на факултетима.

Трећина (31%) старешина домаћинства има децу са срењим стручним образовањем, 4% са вишом школом, а 9% старешина домаћинства има „наследнике“ са факултетском дипломом.

ло би да купи земљу. Из овог видимо да је значајан број задругара заинтересован за савременију, интензивнију производњу. Мањи број њих се определило за побољшање животног стандарда – куповином кућа 30% задругара, набавком намештаја 16% њих, а само 4% се одлучило за куповину путничког возила.

Везе задругара за земљу је велика. Трећина (32%) би задржало своју земљу и у случају да напусте село и оду у град, 15% старешина домаћинства одлучило би се да своју земљу остави задрузи. Веома је занимљиво да би само четворо од стотину анкетираних задругара продало своју земљу. Ово наводи на закључак да је традиционална везаност земљорадника за земљу још увек велика и да масовне миграције на селу нису успеле да је пољуљају.

Већа ангажованост у друштвено-политичким организацијама и уопште политизација села, појава је новијег датума. Скоро половина (43%) анкетираних задругара земљорадничке задруге у Власотинцу су чланови неке друштвено-политичке организације. У месној заједници активно је 20% анкетираних. Тек сваки десети је у органима управљања задруге, а њих 13-оро, од стотину анкетираних су чланови СКЈ. Уочљива је пропорционалност између старосне доби и чланства у друштвено-политичким организацијама. Најмлађе старешине (21-30 година) домаћинства су и најактивнији, а с годинама се то смањује.

У послератном периоду долази до значајног померања скале вредности на селу. Главни носиоци овог тренда су млађе генерације. Радници-сељаци, ђаци и студенти доносе градске обичаје и вредности у своју средину. И сав-

ременији начин производње помера традиционалну скалу вредности.

У сезони када се најинтензивније ради верски празници више не прекидају рад, ово се посебно односи на млађе и средовечне генерације. Тек испитаници преко 60 година старости у две трећине случајева прекидају рад за време верских празника.

У целини гледано 89% старешина домаћинства не прекида рад због верских празника, док

Школска спрема	Упражњавање старих обичаја									
	Зато што верује		Из навике		Не упражњава обичаје		БО		Укупно	
	Н	%	Н	%	Н	%	Н	%	Н	%
Неписмен	-	-	-	-	1	100	-	-	1	100
Самоук	-	-	2	40	2	40	1	20	5	100
Основна школа	1	1,26	7	8,86	69	87,34	2	2,59	79	100
Непотпуна осмогодишња	-	-	3	33,33	5	35,55	1	11,11	9	100
Осмогодишња	-	-	-	-	3	100	-	-	3	100
Средња	-	-	-	-	3	100	-	-	3	100
УКУПНО	1	1	12	12	83	83	4	4	100	100

Табела 2: Упражњавање старих обичаја приликом почетка и завршетка радова у пољопривреди према школској спреми старешине домаћинства

Процентуално чешће своју децу на школовању дају старешине домаћинства који и сами имају имају више стручну спрему. Ова правилност понавља се и код деце која су већ завршила одређен степен образовања и школске спреме њихових родитеља. У сва три нивоа образовања – средњи, виши и факултетски - има процентуално више деце из домаћинства чије старешине имају виши ниво образовања.

Са растом животног стандарда, задругарима се пружа прилика да располажу са више новца и добаве одређена добра. Када би имали довољно новца скоро половину (48%) задругара купило би пољопривредне машине, четвртина (26%) се одлучило за бољу стоку, 9% задругара желе-

њих 7% поштује верске обичаје.

За почетак или крај пољских радова обично су везана нека празновања, међутим, у селима на подручју земљорадничке задруге „ПКБ-Винарска“ чак 83% старешина домаћинства изјавило је да не упражњава старе обичаје, 12% њих то чини из навике, док само један задругар верује у потребу њиховог извођења.

Још један од показатеља одржавања старих обичаја је обавезни мираз који су девојке доносили приликом удаје. Задругари у Власотинцу у великом проценту (72%) не придржавају се свог старог обичаја, године старости супротно очекивању нису утицале на придржавање овом обичају.

Придржавање старих обичаја и слављење

верских празника, према добијеним подацима, углавном је запостављено.

Скала вредности земљорадника све више је усмерена ка вишем степену образовања, и одласку у град. Односи у процици као и величина породице у многоме су се променили. Некада је на селу било значајно да породица буде што већа, с обзиром да се производња базирала највише на коришћењу живог рада. Анкетирани задругари сматрају да је данас најбоље имати двоје деце, и то чак у 7% случајева, 17% верује да је најбоље имати троје деце. Идеал велике породице потпуно је превазиђен према овим подацима, тек 7% задругара сматра да је најбоље имати четворо и више деце.

Као разлог за ово опредељење 39% задругара имају мишљење да је данас лакше извести на пут мање деце и обезбедити им бољи живот. Ово можемо допунити чињеницом да су деца до пре четврт века углавном са пунолетством почињала и економски да се осамостаљују, међутим, данас је та граница знатно померена, чак за неких 6-7 година. Остала мишљења, као на пример, боље мање због материјалних услова (9%), боље мање због могућности школовања (8%), савремени начин живота захтева мање деце (9%), углавном су само допуна првом и најраспрострањенијем схватању.

Величина посуда као независно промењива, не утиче битно на опредељење о броју деце и разлозима за тај број.

Из наведених показатеља видимо потпуно напуштање традиционалне скале вредности и аспирација. Тек сваки десети задругар (11%) желео би да његов син остане на земљи да наследи свога оца и да се бави истим послом као он. За овакву будућност својих синова определили су се задругари старији од 41 године. Трећина задругара (30%) би желео да им синови заврше неки занат, док највећи број (55%) жели да њихова мушка деца заврше неку школу. Вредност живота на земљи губи трку са градским начином живота, задругари сматрају да је далеко лакше живети по завршеном занату или школи него живети на земљи и бавити се пољопривредом.

Задругари би желели у 3/4 случајева да њихове кћери завше неку школу и напусте сеоски начин живота. Сваки десети (9%) би предложио својој кћери да заврши неки занат, да би тек њих троје (3%) желело да им кћерке остану на селу. Ову појаву, поред неких субјективних разлога, можемо објаснити и заиста тешким животим жена на селу. Разлог овоме је стварање великог броја мешовитих домаћинстава. Одлазак мушараца на рад у град и све израженија феминизација пољопривреде.

Ако ставове старешина домаћинстава о будућности своје деце анализирамо у зависности од величине посуда приметно је да и они са десетима, од 4-5 на нису спремни да своју децу задрже на поседу, већ преко 80% њих жели да има деца заврше неки занат или школу. Родитељи се посебно заалажу да својој женској деци омогуће да оду са села, 3% њих би задржало женско дете у пољопривреди, док би 11% задржали мушко дете у пољопривреди.

Главни разлог оваквом опредељењу задругара је њихово убеђење да се боље и лакше живи ван пољопривреде чак у (52%) случајева.

Они који нису желели да задрже ни једно своје дете на селу навели су као главни разлог мишљење да се лакше живи од рада ван пољопривреде. Део њих сматра да је посао у пољопривреди недовољан за организацију.

Они који би задржали децу у пољопривреди то су првенствено учинили зато што сматрају да посед и домаћинство треба одржавати. Други разлог по важности је веровање задругара да постоји перспектива развоја пољопривреде и села у сарадњи са задругом.

Они задругари који школују своју децу нису спремни да напусте пољопривреду, можда пређу код деце или нађу неко друго решење. Већи део (65%) спреман је да задржи земљу по сваку цену, иза ове жеље стоје латентна старачка домаћинства. Близу 22% би најрадије своју земљу уступила задрузи за обраду, док је само троје њих од стотину анкетираних било спремно да продса своју земљу. Бег са села и из пољопривредне производње реални је продужетак ових аспирација задругара.

Јован Димитријевић - Американац

У периоду између два светска рата значајну улогу у привредном животу Власотинца имао је г. Јован Димитријевић - Американац. Он је био сувласник подрума Дито. Развојни пут г. Димитријевића је пут упорности, неуморног рада, искушења и свих осталих елемената који красе живот храбрих и успешних.

Рођен је 1896. године у Црнатову, од оца Васиљка и мајке Ђине. У трећој години остао је без мајке, у једанаестој отац га шаље на изучавање опанчарског заната код Длакарових у

СВЕДОЧЕЊА

ЗАПИС О СПОМЕНИКУ ЖИВОЈИНА М. ДАВИНИЋА

Архив Србије Београд чува архивску грађу Власотиначког среза из времена бугарске окупације 1915-1918 (АНО 1280-1639). Бугарска команда, са командантом места и среским начелником Иваном Бујкашевим (из Трна), починила је велике злочине: убиства Срба, силовање жена и девојака, као и пљачку свих материјалних добара. Команда је убила 143 Власотинчанина, силовала 24 жене, интернирала више лица, батињала 493, као и спалила 316 кућа и зграда. Такође, Бугари су рушили надгробне споменике српских војника и официра.

После Великог рата, 1918. године, среске власти у Власотинцу су формирале комисије за попис убијених лица, силованих жена, батињаних од стране окупаторских бугарских власти. Оштећени Власотинчани писмено су се обраћали начелнику Власотиначког среза. Сачувана је молба (АНО 1418) Мијајила Давинића, земљорадника из

Власотинца, од 24. новембра 1918. године, о уништеном надгробном споменику његовог сина Живојина Давинића. У молби Мијајило пише:

„Начелнику среза Власотиначког – био сам такве среће да мој син јединац - Живојин М. Давинић падне као жртва за ослобођење потлачене браће у Старој Србији и Ма-

кедонији 10. октобра 1912. год.

Немајући више деце а да бих колико толико ублажио тугу себи и сиротој ојађеној мајци покојног Живојина, дозволом Министарства унутр. дела пренео сам остатке покојног ми сина и сахранио га на свом имању крај пута Власотинце - Лесковац, подиго му споменик и оградом гвожђем.

Приликом доласка непријатељи - Бугари у нашу земљу 1915 год. дивљи по својој природи а и у жељи да униште све што подсећа на српство, славу и јунаштво Србиново они нису оставили ни споменик мога сина. Дивљи варвари - Бугари нису могли да поштују споменик једнога војника. Нису имали поштовања према последњој родитељској пошти коју су уцвелењени указали својем јединцу - сину и уништили су га.

Поломили су споменик, извадили из њега слику и у парчад изломиле, ограду извадили, искривили, развукли и разбацали.

Тим својим дивљим актом они су

ме оштетили са 6000 динара.

Лица која су то извршила непозната су ми, но знам да су то Бугарски војници и да је то било по заповести тадашњег среског начелника Ивана Бајкушева родом из Трна и тадашњег команданта места.

Молим среску власт да ову моју преставку преда надлежнима, са којом тражим да ми Бугарска држава надокнади за причинјену штету и означену суму у овој мојој преставци исплати.“

У међувремену Мијајило је умро, тако да је нови надгробни споменик подигла Костадина Давинић, мајка погинулог војника Живојина М. Давинића. На споменику је уклесан текст: „Овде почива Живан М. Давинић војник I чете I пука погинуо у борби на Куманово 6 октобра 1912 г. у 21 год. свог живота. Спомен подиже ожалашћена мати Костадина.“ На споменику је урезан крст, а испод њега фотографија.

Добросав Туровић

Власотинце. У то време овај занат је био атрактиван. Опанци су били обућа средњег слоја људи и израђивани су у неколико десетина дућана. Друге обуће није било, осим тзв. свињских опанака. Класичне ципеле биле су привилегија малог броја људи. У занатским радњама тог времена постојао је „чаршијски ред“. Знало се ко је газда, ко су други мајстори, калфе, чираци... Свако је имао свој посао и обављао га је на најбољи начин. У супротном био би отеран са посла. Та хијерархија односа била је строга поштована. Шегрти - ученици заната морали су да формирају своје радне навике и уклапају у процес рада.

Изучавање заната била је привилегија. То су могли само одабрани. Родитељи су морали да плаћају мајсторима у новцу или природи да би им деца била примљена на занат. Осим стицања стручних знања шегрти су усвајали моралне и цивилизацијске навике. Дућан - радњу је водио углавном добар домаћин, па је шегрт од њега имао шта и да научи за живот.

У таквом окружењу, као и у уваженој грађанској породици књижара Исидора Митића - „Сиде грчког“ код којег је бесплатно становао у дућанској собици, а за узврат опслуживао породицу, провео је своје дечачке и младалачке дане г. Јован Димитријевић.

Прикић, са којом се он жени 1928. године. Са новцем који је донео започео је да откупљује дрвну грађу и тргује њоме у Косовској Митровици. Међутим, тај посао је напустио, пошто му је настрадао један радник. Вратио се у Власотинце и размишљао о неком послу у Београду.

У то време, у Власотинцу је грођа било у изобилју. Два задружна и три приватна подрума нису били у стању да откупе сав род. Винарство је било профитабилан посао. Јован је ту видео своју шансу, па је, најпре, купио велики плац површине 4000 м². На њему је саградио мањи подрум за откуп и прераду грођа и породичну кућу. Плац је имао два лица: са садашње улице Лоле Рибара (некада Светосавске) и данашње Првوماјске. На тај начин могао је несметано да се обавља кретање запрежних кола са грођем. Пошто је посао добро кренуо, указала се потреба за новим, већим подрумом. Исти је саградио сам, и опремио га, у ортаклуку са својим пашеногом, г. Иваном Тонејцем, Словенцем из Радовљице који је био мајстор, винар у Задружном подруму бр. 1 у Власотинцу. Тонејц је имао храстову шуму у Словенији, коју су искористили за израду великих бачви. За то време, то је био модеран подрум капацитета 30 вагона вина и 10 вагона ракије. Он је имао посебна одељења за врење и чување вина, као и пецару за ракију.

данашњој Првوماјској улици, била једна од најлепших у Власотинцу. У њој су после рата били Срески комитет Комунистичке партије, а данас управа Електродистрибуције.

После изласка из затвора г. Јовану је наређено да ради у свом некадашњем подруму, као физички радник. Тек касније, поверено му је руковођење малим подрумом „Савез“, који је некада био власништво „Мумџија“. Исти се налазио испод локала у центру Власотинца - у тзв. Крњином сокачету. Г. Димитријевић је поседовао солидна знања о вину, тако да је овај подрум успешно пословао све до пропасти „Савеза“. Ваља истаћи још један детаљ из живота г. Димитријевића: увиђајући потребу за већом комуникацијом и значајем Лесковца као регионалног центра он је дошао на идеју да успостави трамвајску линију између Власотинца и Лесковца. У ту сврху формирао је акционарско друштво за градњу исте. Она је требало да иде од Лесковца, преко Власотинца, до Манастиришта. Главни инвеститори требали су да буду банка Милана Т. Валчића и фирма Дито. Струју за погон трамваја, у прво време, давао би генератор из млина Поповића, а за касније је планирано да буде саграђена нова електрична централа код Раствовнице. Пројекат је почео да се остварује разговорима о откупу земљишта за постављање шина. Они су били доста компликовани, пошто су се власници плашили електричне струје, која би пролазила кроз шине. Међутим, читава акција је пропала пошто је убрзо дошло до рата.

По завршетку рата, део одузете имовине г. Димитријевић је успео да поврати. После бројних молби и жалби, које су ишле чак до Ма-ршалата, једна од његове две куће у улици Лоле Рибара коначно му је враћена. Тако је, коначно, могао да окупи своју четворочлану породицу, на својој имовини. Г. Јован Димитријевић је био честит човек, добар домаћин и родољуб. Два пута је био рањен у I светском рату. Носилац је ратних одликовања. Умро је у Београду у 68. години живота, са великим душевним ранама, које је стоички подносио као светски човек.

После 70 година неправди и зла које је доживео овај човек, дошло је до исправки од стране државе. Јован Димитријевић је одлуком Вишег суда у Лесковцу рехабилитован, као неправедно осуђен и враћен му је део имовине (подрум и кућа). У сећањима старијих Власотинчана упамћен је као предузимљив и вредан човек - домаћин у правом смислу речи, који је најбоље године свог живота проживео у једном несрећном времену.

Сава Ђукаловић

ПОДРУМ

ДИМИТРИЈЕВИЋ И ТОНЕЈЦ

-- ВЛАСОТИНЦИ --

PODRUM

DIMITRIJEVIĆ I TONEJC

-- VLASOTINCI --

Факсимил заглавља са докумената подрума Димитријевић и Тонејц

У јесен 1915. године, на почетку „Великог рата“, он напушта родни крај и дели судбину свих Срба тог времена, способних за ратованье. Прешао је Албанију, био на Крфу и у Бизерти. На Солунском фронту је 1916. године рањен, затим поново лечен и опорављан у Бизерти. После тога наставио је учешће у борбама за ослобођење Србије и осталих крајева будуће Југославије. Демобилисан је 1919. године и, по повратку кући, наставио је занат којим се бавио пре рата. Ово је правило важило за све ратнике из I рата, за разлику од оних из II.

У послератним новинама наишао је на оглас у којем неки наш човек, Србин из Детроита (Америка), тражи информацију о свом рођаку који је био у рату. Стицајем околности то је био саборац г. Јована. Исти је погинуо у рату, и ту вест му је Јован и послао. Потом је уследила преписка на релацији Власотинце - Детроит. Као награду за информацију г. Јован је добио позив да дође у Америку, што је он и прихватио.

Млади опанчар, без знања језика, али са пуно елана и жеље за успехом, латио се свих послова карактеристичних за дошљаке: најпре је радио тешке физичке послове, затим прао судове у једном хотелу и на крају био рудар. Зарађени новац је сачувао и са једним ортаком основао агенцију за изнајмљивање возила. Тада је посао кренуо. У Америци је остао осам година и зарадио позамашну суму тадашњих долара. Узгред, вреди истаћи чињеницу да су још неки Власотинчани били у Америци, у то време и касније, али кући нису донели ништа.

У Власотинцу га је свих осам година чекала његова Надежда - Натка, кћерка Пеше и Васке

Треба истаћи и чињеницу да су поседовали и модерне уређаје за пријем грођа: усисиваче и муљаче. Сви ти уређаји нестали су после национализације. Г. Зоран Димитријевић, син Јованов, располаже списком имовине која им је одузета.

Власници подрума Дито откупљивали су грођје по цени која је за трећину била виша од цене коју су плаћали задружни подруми 1. и 2. На овај начин власници су задобили поверење виноградара и одлично радили од 1937. до почетка рата 1941. године. После окупације и доласка Немаца дошло је до затварања подрума и заплене готово целокупне количине вина и ракије. Две ратне године подрум није радио, да би, пред бербу 1943, власници, од окупатора, били принуђени да подрум отворе и прихвате грођје од виноградара.

По завршетку рата г. Димитријевић је новим војним властима предао шест и по милиона динара и велике количине вина. Међутим, и поред тога, он је, по нечијем налогу, ухапшен, али и убрзо пуштен из притвора. Две године касније, 1947, оптужен је за привредну сарадњу са непријатељем и ратно профитерство. Осуђен је, у одсуству, у Власотинцу и Лесковцу, на петогодишњу казну затвора, уз конфискацију целокупне покретне и непокретне имовине: подрума, куће и великог винограда. После овог чина супруга Надежда и двоје малолетне деце, кћи Јелица и син Зоран, нашли су се буквално на улици, без ичега. Морали су да се боре за голи живот - од хране до смештаја.

Трауме које су доживели при избацивању из куће остале су у њиховим душама до краја живота. Треба рећи да је њихова породична кућа, у

КОСТА ИЛИЋ МУМЦИЈА У ИСТОРИЈИ И ПРЕДАЊУ

(Одломак из монографије Први модерни градоначелник Београда)

Не зна се поуздано одакле потиче породица Косте Илића Мумџије, али највише аргумената иде у прилог села Црне Баре. Када је Власотинце спаљено до темеља у Бојаџијској буни (1841), Мумџије су се од Турака склонили баш у то село. Породична слава им је Света Петка (27. октобар), а то је сеоска слава Црне Баре. Породична кућа Мумџија у Власотинцу налази се у близини других фамилија за које се зна да су из поменутог села. Костин споменик на власотиначком гробљу граничи се са породичним гробницама такође Црнобараца досељених у варош на Власини.

Коста Илића Мумџија и супруга Костадина девојачко Јовић
(фото: Драгутин М. Стојановић, Хроника Стојилковичинског рода, ауторско издање, Београд, 1983)

Коста Илић се родио у Власотинцу 1828. или 1832. године у породици терзије Илије. Као дечак преживео је Бојаџијску буну када је изгорела радња Костиног оца и цела породица се привремено преселила у Црну Бару. Коста је у раној младости чувао стоку и наднично, а школу учио само зими, када нема посла у пољу. После једне сушне године, учи мумџијски (воскарски) занат у Лесковцу. Пошто се разболео, прекида са занатом и скупља лој по Власотинцу и околини. Носио га је у Лесковац на продају пешке, а потом на кљу-сету. Прву мумџијску радњу отворио је у Власотинцу заједно са Ђорђем Стојилковићем, стрицем своје супруге Костадине Јовић, којег ће Турци обесити у Нишу за време Садразамске буне 1860. године. Сопствену мумџијску радњу Коста је отворио после 7 година ортаклука, а поред прављења свећа и сапуна, бави се трговином стоке и вина, али и зеленашењем. Међу старијим Власотинчанима и данас се може чути народно предање како је Мумџија дошао до великог богатства. Док је жахао коња, вероватно оног на којем је носио лој у Лесковац, одједном се коњ узнемири и поче копитима да удара у земљу. Коста је узалуд покушавао да настави пут. Коњ је већ копитима откопавао земљу. Видевши да не може даље и Коста му се придружи. Испоставило се да су на том месту закопани дукати. Било како било, ослобођење од Турака 1878. године затиче га у приличном богатству, које улаже у куповину турских поседа, нпр. одмах по ослобођењу купује воденицу на Копашничкој (Слатинској) реци од неког Заимчета. Коста Илић је поседовао читлук у Горњем Буниброду са 75 кућа и већ тада се убрајао међу најбогатије људе у лесковачком крају. Такве читлуке сајбије називали су "крштени Турци", јер су успели да постану владајућа класа не променивши верску припадност.

После Берлинског конгреса преко 350 угледних грађана Власотинца потписало је изјаву објављену 12. априла 1878. у Српским новинама, у којој се жестоко противе да буду део Бугарске. Међу првих двадесетак потписника налази се и Коста Илић Мумџија. Они набрајају се заслуге Власотинчана за српску слободу током 19. века, затим доказују своје српско порекло преко обичаја, задужбина и нарочито језика.

У Српско-бугарском рату (1885) Власотинце је било поштеђено ратних разарања, а у вароши је била војна болница и гробље где су сахрањивани српски родољуби. У Српским новинама од 8. јануара 1886. постоји списак Власотинчана, међу њима је и Коста Мумџија,

који су поклонили вино пододбору друштва „Црвеног крста“ за рањенике у власотиначкој болници. Живојин Мишић је у својим мемоарима Моје успомене описао прославу завршетка рата у Власотинцу, „малој врло симпатичној вароши, у којој смо, поред осталог, имали и доста одличног вина“.

Мумџија се још помиње у списковима пореских обвезника у Власотинцу из 1885. године, где се види да поред иметка у вароши има имање у Лопушњи и Батуловцу. Коста је био одборник Општинског суда у слободном Власотинцу. Међу највећим је акционарима Удео-ничарске штедионице у Лесковцу, која је основана 1888. године. Драгоцене податке о њему оставио је Феликс Каниц приликом боравка у вароши 1889. године. Назива га „власотиначки Крез“ по последњем лидијском краљу Крезу, који је био познат по свом богатству. Каниц наводи да је Мумџија давао и новац под интерес од 6% на месечном нивоу. Премда финансијски сектор у новоослобођеним крајевима Србије није био баш уређен, оволика камата ипак је превелика.

Берлински конгрес је унео пометњу између Србије и Бугарске, а то је нарочито погодило пограничне крајеве. Успостављање границе изазвало је померање народа у обе државе. Рецимо, Трн постаје део Бугарске и смањује трговинску сарадњу са суседним Власотинцем, према коме је раније гравитирао, јер је пре нових граница припадао Нишком санџаку. Српско-бугарски рат из 1885. године, само је погоршао односе међу суседним народима. Нарочито су тиме били погођени трговци лесковачког краја, који су увозили гајтан. Михајло Јанковић Инајет, супруг Костине ћерке Јевросиме, убедио је свог таста да уложи новац у производњу гајтана. Коста Илић Мумџија имао је у селу Козару воденицу и имање откупљено од турског спахије Хусеина, што је искористио за отварање друге фабрике гајтана у лесковачком крају 1890. године.

Поред поменутих, сувласници фабрике били су Глигорије Петровић и Бугарин Мануил Илијев. Након разлаза са Илићима, Михајло Јанковић Инајет оснива фабрику гајтана у Грделици. Глигорије Петровић наставио је и даље да ради са сином Косте Мумџије, Петром Илићем, све до Петрове смрти. Други Костин син, Сотир Илић, такође је радио у козарачкој гајтанари, чак се и оженио ћерком свог већ поменутог бугарског ортака, Ганом Илијевом из Пловдива.

Ти почеци индустрије нису били нимало лаки. Набављање технологије био је велики

проблем, па су пионири индустрије морали да краду технологију и знање од Бугара. То је изискивало доста упорности и новца, јер нису постојали кредити, а ни држава још није давала довољно повластица. У том прелазном периоду настала је једна лесковачка анегдота о Мумџији. Наиме, пошто је у почетку производња била нерентабилна, млађи акционари су стално од старог Косте тражили новац, мада је његов оснивачки удео и онако био највећи. Фабрику је (Коста) звао „пустиња“ и жалио се да он „стално дава, а они стално викав, па нема“. Да ти проблеми нису само празна прича, доказ је крај живота Антонија (Тонке) Поповића, једног од оснивача прве лесковачке гајтанаре у Стројковцу-Вучју. Када је Тонка Поповић запао у дугове, а фирма била пред банкрутством, извршио је самоубиство.

Године 1895. Илићи се, после дугих преговора, удружују са власницима прве фабрике гајтана у Стројковцу - Вучју и заједнички отварају прву фабрику штофа у Лесковцу, тзв. Прва краљевска српска повлашћена фабрика вуненог гајтана, позаментеријских и платнених израда Поповић, Илић и ко. Фабрике у Вучју и Козару имају прворазредни значај, пошто су њихови власници и након прекида ортаклука наставили годинама да развијају текстилну индустрију. Стога се они с правом могу сматрати приметком онога што је касније прерасло у српски Манчестер.

У овој породичној гробници су сахрањене три генерације Илића: Костин отац Илија, Коста и рано преминула Костина кћи Василија. Према наведеним подацима отац Косте Илића звао се Илија, а не како наводе неки Илићев биографи Младен. Споменик је подигао Костина супруга Костадина - Дина, уз помоћ сина Благоја и снаје Јелене, и то вероватно пре Првог светског рата, јер су Благоја почетком 1916. г. убили Бугари у Дубокој Долини код Сурдулице. Старо власотиначко гробље пресељено је непосредно после Другог светског рата на данашњу локацију. Међутим, споменик Илића није имао ко да пресели, па су га у деловима сачували потомци Кристе Јанковића Желеце, који су били са Мумџијама повезани старим кумством. Касније је пресељење и обнову споменика извршила Костина унука Дикица, ћерка Милана Илића. Она је живела у Београду, где је споменик начињен у чувеној каменорезачкој радњи Ђованија Бертоа у Рузвелтовој улици бр. 23. Италијан Бертоа је био најпознатији београдски каменорезач с краја 19. и почетком 20. века. И данас се његови споменици могу видети на београдском Новом гробљу, али и широм Србије.

Натписи на споменику:

- ГРОВНИЦА ПОРОДИЦЕ КОСТЕ ИЛИЋА МУМЦИЈЕ; ОТАЦ ИЛИЈА 1800-1890; БЛАГОЈЕ И ЈЕЛЕНА; -КО-СТА ИЛИЋ МУМЦИЈА 1828-1911; КЊИ ВАСИЛИЈА 1876-1890; СУПРУГА ДИНА - СПОМЕНИК ОБНОВИЛА УНУКА ДИКИЦА И ЊЕН СУПРУГ - Ђ. БЕРТОТО, БЕОГРАД

Споменик Кости Илићу Мумџији на Власотиначком гробљу

(фото: Саша Станковић)

Почетком 20. века Илићи излажу своје производе на текстилним сајмовима широм Европе, нпр. у Лондону и Лијежу, где освајају и прва међународна признања за свој рад. Коста са синовима још 1906. године откупио је фабрику штофа у Београду (Карабурма). Тако је, већ за његова живота, добрим делом развијена индустријска империја Илића са капиталом од Власотинца преко Лесковца, па до Београда. Коста умре 1911. оставивши за собом велико богатство и бројно потомство, шест синова и две ћерке (Михајло, Петар, Благоје, Сотир, Јевросима-Роска, Милан, Василија и Влада). Мумџија ће остати упамћен и како је међу првима, на југу Србије, слао синове у иностранство да се образују. Сотир је завршио трговачку школу у Љубљани, а Милан је у Бечу учио немачки. Најмлађи Влада се школовао у Бечу и Ахену, чувеном немачком текстилном центру. Тиме је начињен неопходан спој богатства и образовања да би једна компанија трајала деценијама.

Треба рећи да је Коста даривао разне културне организације и помагао изградњу објеката од општег друштвеног значаја. У његовој биографији стоји да је у Другом српско-турском рату дао 400 дуката за један мали топ да се Власотинце брани од Турака. Помагао је и рад Друштва Светог Саве из Београда које се бавило заштитом поробљених Срба у Турској. Године 1899. био је један од тројице дародаваца три звона за цркву у Власотинцу, а 1906. даривао је заставу Певачкој дружини „Бранко“ у Лесковцу. Због својих заслуга добио је Таковски крст V реда. Зато су на Петровдан 12. јула 1938. године чланови ПД „Бранка“, чији је кум својевремено био Коста Илић, заједно са члановима ПД „Његоша“, чији је кум Влада К. Илић, одали пошту и положили венце крај споменика старом Мумџији на гробљу у Власотинцу. Тако су отац и син својим добрим делима оставили поруку о развијању добросуседских односа Власотинца и Лесковца.

У међуратном периоду Мумџије свој капитал пласирају широм новостворене Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, од Петрограда (старији назив Велики Бечкерек, а данас Зрењанин) у Војводини до Карловаца у Хрва-

ПРЕДАЊА О ПОРЕКЛУ И НАСТАНКУ БОГАТСТВА КОСТЕ ИЛИЋА МУМЦИЈЕ У ВЛАСОТИНЦУ

У Нишу, код тврђаве, упознао је Турчина са бисагама пуним пара. Турчина је негде завео крај Нишаве, отео му паре, па чак га и убио. Мало је вероватно, јер Коста није био убојит човек него миран трговац.

***

Друга прича каже како се Коста неком приликом враћао с посла, из поља, и у хлад сео испод храста „код крста“ да се одмори. Ту је заспао. Крст велики, дрвени, урастао у храст, где су се Власотинчани сакупљали ради литија док нису саградили цркву. У сну му се јавио неки старац беле косе, великих бркова и браде; лице му се није видело. Он је повео Косту до неке стене испод старог гробља и рекао му: „Ту је благо.“ Онда је нестао. Коста се пробудио, сетио се сна и послушао старца. Прича каже – ако не лаже! – да је тамо, испод стена, ископао старинско злато.

***

По трећој причи, Коста је имао у штали неког старог коња. Био је везан и услед старости мало коришћен. Тај коњ једног дана отпочне копати предњим ногама, увек на истом месту у штали. Кад је Коста то приметио, почне сам да копа на том месту – да види шта то коњ тражи у земљи. Кад тамо – нађе ћуп златног новца.

(Из Хронике Стојилковчинског рода, Драгутин М. Стојановић, Београд, 1983.)

***

Отишао једног дана стари Коста Мумџија да погоди надничаре за копање винограда. Пошто је знао да има више радника него посла, намерно је чекао да се друге власотиначке газде погоде с надничарима како би он узео преостале за најмање новца. Када остадоше три последња радника, Коста поче да уговара цену, али је тражио само двојицу јер наводно нема много посла. Они пошто су били другари покушаше да се нагоде са Мумџијом да раде сва тројица по било којој цени. Видевши да газда никако не попушта, надничари присташе да раде само за храну. Увече се задовољни Коста похвалио жени Дини Мумџики како је без динара окопао виноград.

Неколико година после тог догађаја, толико се разболе Коста да су му дани били одбројани. Лежао је у болесничкој постељи размишљајући о животу. Посао су одавно преузели синови, а исцрпљени Мумџија престао је да их испитује о трговини и фабрикама. Тако једном, док је Мумџика неговала болесног мужа, који је једва имао снаге да помало једе, сетише се оних надничара.

- Жено, ми се чудисмо оној сиротињи што им беше доста само да једу. Видиш ли да дође време када је човеку и то превише – причао је стари Мумџија дан пре смрти.

(Предање забележио Саша Станковић од Новице Тричковића)

тској. На врхунцу моћи поседовали су 15 предузећа у Србији и два у Хрватској. Године 1930. имовина им је процењена на 40 милиона динара, резервни фонд је износио 65 милиона динара и годишња вредност производа 250 милиона динара. Примера ради само у Власотиначком срезу Мумџије су имали: 33 њиве, 8 ливада, 10 парцела шума, 16

пашњака, 23 винограда, 6 воћњака, 7 кућа, 15 дућана, 13 помоћних зграда и 2 воденице. После Другог светског рата Влада Илић бива ухапшен од стране комуниста због наводне сарадње са окупатором и сву Мумџијску имовину одузела је држава.

Саша З. Станковић

ИЗВОРИШТА ПОДЗЕМНИХ ВОДА У ВЛАСОТИНАЧКОМ КРАЈУ

Извори представљају места где подземне воде из стена и земљишта концентрисано истичу на површину терена. За разлику од овога, у стручној литератури је познат и термин *пиштина*, која представља дифузно истицање подземних вода на широј површини терена у виду дифузних извора. На тај начин се образује изданско око, а често се јавља и дифузно истицање дуж речног корита.

О значају који има вода за човеков живот, Ј. Жујовић је 1931. писао: „Најстарија предања стародневних народа указују да су људи око воде крваве борбе водили. На изворе неких вода ишли су људи на хаџилук, тамо се купали, да би се од грехова очистили... Стари Римљани уважавали су воду уопште толико да су је не само из даљина у своја насеља доводили и изворе јој осигуравали већ су чесме и бунаре украшавали врло скупоценим мраморним стубовима и лепим сликама у каменорезу“.

Обзиром на веома ограничене резерве подземних вода, данас се концепт водоснабдевања Власотинца и његове околине заснива искључиво на ресурсу површинских вода реке Власине.

Хидрогеолошка потенцијалност терена општине Власотинце

Хидрогеолошком проспекцијом терена који припада територији општине Власотинце, евидентирано је током 2013/2014. године 157 најзначајнијих извора подземних вода, 89

пропусних стена и

3. рејон слабо водопрпусних до водонепропусних стена.

Рејон добро водопрпусних стена чине алувијалне творевине (al) и речне

1. рејон добро водопрпусних стена; 2. рејон водопрпусних до слабо водопрпусних стена; 3. рејон слабо водопрпусних до водонепропусних стена; 4. геолошке границе; 5. раседи; 6. извор; 7. каптирани извор; 8. копани бунар; 9. бушени бунар; 10. захват површинских вода; al – алувијум; t1,t2,t3

– речне терасе; PI,Q – пескови и шљун. плицена и квартара; PI1 – седименти доњег плицена; M,PI – седименти миоцена и плицена; θ – туфови; M2 – пешчари и конгл. средњег миоцена; aq – дацити; ahb – андезити; J,K – флиш јуре и креде; J3 – конгл. и кречњаци малма; D2,3 – флиш девона; ββ – метадијабази; Se, v, Sseco, Scose, Scsm, Smco, Q, Scoep, Sabco, Sabco, Sab, Smu, Gab – стене власинског кристалостог комплекса

Алувијум који је заступљен долином реке Власине, најзначајније распрострањење има од Власотинца до ушћа ове реке у Јужну Мораву. У овом равничарском делу терена, алувијум има дебљину 20-30 m, мада на локалитетима где постоје мање палеодепресије у примарном палеорељефу, она може бити и нешто већа.

Алувијални наноси мањих токова као Лужница, Пуста река, Голема река и других, имају знатно мању дебљину која износи око 1-2 m и ретко прелази 3 m. Алувијум изграђују првенствено песковито-шљунковити седименти, а поред њих се јављају глине и песковите глине, као и муљевити седименти.

Услед добрих филтрационих карактеристика у алувијалним творевинама Власине су формиране релативно значајне резерве подземних вода. Овај водни ресурс у подручју Власотинца и Бољара, годинама је коришћен за водоснабдевање Власотинца и околних сеоских насеља.

Извориште „Лука–Пукли камен“ се налази у самом градском језгру Власотинца код

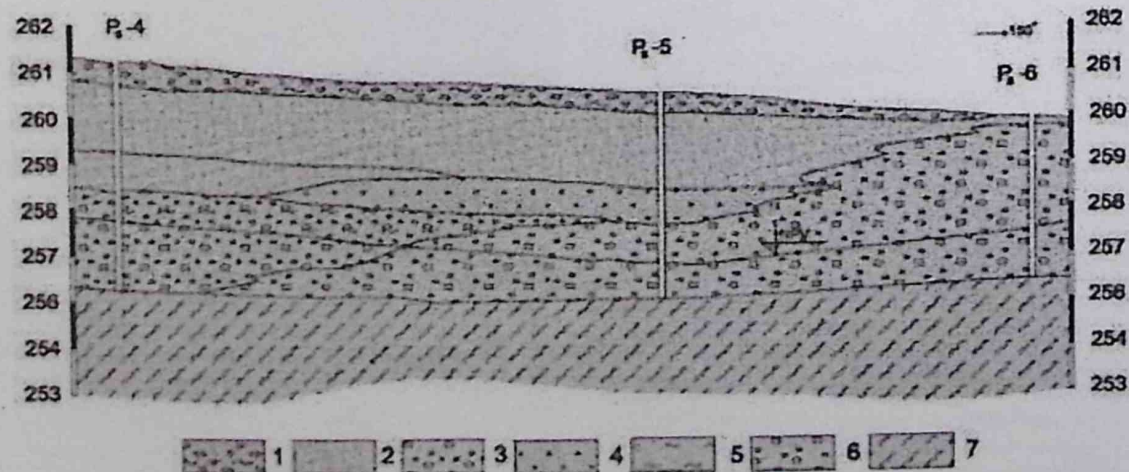
Слика 2. Карта хидрогеолошких рејона општине Власотинце

У свакодневном животу нашег народа, култ воде је одувек имао посебан значај и садржај. Многа села и данас у Србији носе називе Извор или Врело. За изворе се употребљавају и изрази: кладенац, чубура, шопа, коруба, стублина, студенац, снежник, стјеник, врело, бубан, каца, зденац и др. Вода се традиционално точила на извору или захватала из бунара како за пиће, тако и за припремање хране и личну хигијену. У многим крајевима наше земље, људи су при доласку на извор поштовали обичај да скину капу и обрате се речима „Добар дан добра вода“ (Илић 2011). До данас се сачувао православни обичај да се извор кити босиоком и бршљеном на Божић и Богојављање. Свако ко је користио воду са извора, има је моралну обавезу да га чува и чисти. Да ли имамо и данас такав однос према води? Један пример из Власотинца је приказан сликом 1.

Територија општине Власотинце, без обзира на знатан број појава изворских вода, припада ипак теренима који не обилују већим резервама подземних вода. Преко 75% ове територије изграђују слабо водопрпусне стене власинског кристалостог комплекса, па отуда и највећи број извора пресуши током летњег периода или се значајно смање.

копаних и 8 бушених бунара. На основу ових прикупљених података и анализом величине водоносности заступљених стена, издвојена су на територији ове општине три карактеристична хидрогеолошка рејона и то:

1. рејон добро водопрпусних стена;
2. рејон водопрпусних до слабо водо-

Слика 3. Хидрогеолошки профил терена у подручју изворишта „Лука–Пукли камен“ - Власотинце (по подацима „Геозавада“ - биро Лесковац, 1988.)

1. песковито-глиновита прашина, делимично шљунковита; 2. прашинасти песак; 3. ситнозрни песак; 4. песак разне грануларције (шљунковит); 5. шљунак, песковито-глиновит са валутицама; 6. песковити шљунак; 7. шкриљци; 1, 2, 3, 4, 5, 6. збијени тип издани; 7. условно безводни терен

Слика 1. Извор „код буку“ у близини болнице у Власотинцу

(фото Б.Миладиновић)

Слика 5. Преливна брана на Власини за за-хват површинских вода за водоснабдевање Власотинца и околних насеља

(фото Б.Миладиновић)

спортског центра. У том делу алувијалне творевине имају добре филтрационе карактеристике ($k=1,7 \times 10^{-2} - 5,6 \times 10^{-3} \text{ m/s}$), слика 2. Извориште је чинило 10 бушених бунара

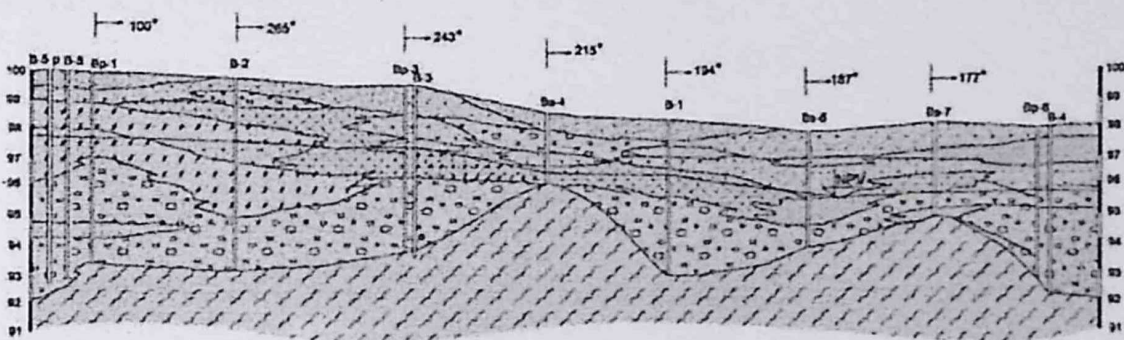
цепт водоснабдевања напуштен деведесетих година прошлог века.

Речне терасе дуж Власине, имају релативно значајно распрострањење и то на делу

слага, најиздашнији су од свих регистрованих на територији општине Власотинце.

Њихова појава је везана за обод речних тераса, а најзначајнији се налази у Батуловцу са издашношћу од $Q=86,4 \text{ l/min}$ (сеоска чесма), затим извор у Гложану $Q=54 \text{ l/min}$ (сеоска чесма, слика 4), извор Трошевина у Прилепцу $Q=36 \text{ l/min}$, извор „Кладенче“ код бивше кланице у Власотинцу $Q=33 \text{ l/min}$.

Подземне воде у алувијалним творевинама и речним терасама су јако подложне загађењу. Ради се о отвореној хидрогеолошкој структури која је подложна утицају спољашњих фактора.

Слика 3. Хидрогеолошки профил терена у подручју изворишта у Бољару

(По подацима „Геозавода“—Биро Лесковац, 1988.) 1. прашинаст лискуновит песак; 2. песковита прашина; 3. песковит муљ и муљевита прашина са органским материјама; 4. шљунковит песак; 5. песковит шљунак; 6. шкриљци; 1, 2, 3, 4, 5. збијени тип издани; 6. условно безводни терен

саиздашношћу од $Q=402 \text{ l/min}$ у условима наизменичног рада бунара (група аутора 1976).

У подручју изворишта у Бољару, алувијалне творевине Власине имају преосечну дебљину 6,5 м. Дебљина водоносних песковито-шљунковитих наслага се креће 2,8–3,8 м (слика 3). Карактерише их, такође, добра водопропусност са коефицијентом филтрације у границама $k=1,0 \times 10^{-3} - 3,0 \times 10^{-3} \text{ m/s}$. Извориште је имало 5 бушених бунара, а

њеног тока од Власотинца до Јужне Мораве (слика 1). Издвојена су три нивоа тераса (t_1 , t_2 и t_3). У литолошком погледу изграђују их, углавном, песковити и добро заобљени шљункови са нешто већим присуством кварцних облутака.

У приповршинском делу речне терасе су често изграђене и од прашинасто-глиновитих творевина, чија се дебљина обично креће око 2-5 м. У појединим локалитетима она може

Водни ресурси Власотинца под зонама заштите

На територији општине Власотинце, једини водни ресурс који се тренутно налази под зоном заштите се односи на површински ток и непосредно приобаље реке

Власине. Ради се, заправо, о водном ресурсу који се, у садашњим условима, користи за водоснабдевање Власотинаца и приградских насеља (Бољаре, Шишава, Доња Ломница, Орашје, Кукавица, Конопница, Батуловце, Гложане) и то директним захватом површинских вода из тока реке Власине.

У ту сврху је изграђена мања преливна брана на току реке Власине нешто узводније од Бољара (слика 9). У залеђу бране се захвата речна вода и онда се низводно, генерално дуж тока реке Власине, гравитационо транспортујецевима до пумпне станице у Манастиришту. Одатле се сирова вода, центрифугалним пумпама, испумпава до фабричког постројења. Рад ове савремене фабрике воде је заснован на технолошком третману сирове воде у трајању од око 2 h, а након тога се она као хемијски и микробиолошки чиста пијаћа вода, гравитационо дистрибуира потрошачима.

Од локалних изворишта за водоснабдевање, која су у функцији на територији општине Власотинце, најзначајнија су у Стајковцу, Горњој Лопушњи, Јаковљеву. Ова изворишта немају пројектну документацију, тако да и немају испројектоване зоне заштите, без обзира што се ради о јавним водоводима.

Бранко Миладиновић

(Ово је део рада који ће бити објављен у Власотиначком зборнику 4)

Слика 4. Каптирани извор у Батуловцу (слика лево) и извор у Гложану (слика десно)

(фото Б.Миладиновић)

сумарна издашност свих бунара је износила $Q=1830 \text{ l/min}$.

Лимитирајући фактор рада ових изворишта је био у високом садржају мангана (Mn) у подземним водама и ограничене могућности проширења капацитета, тако да је овај кон-

да износи и до 15 m, као у подручју села Батуловце. Због изражене пластичности, глине су годинама на овом простору откопане за рад цигланске индустрију у Власотинцу.

У хидрогеолошком погледу, извори који дренажу подземне воде из терасних на-

РАЗГОВОР СА СЛОБОДАНОМ ЂУКАЛОВИЋЕМ ЗА НАШЕ ВЛАСОТИНЦЕ ВОДИЛИ СМО ПРЕ ДВЕ ГОДИНЕ, УОЧИ ДЕСЕТЕ ГОДИНЕ ОД ТЕК САДА, НЕ МЕЊАЈУЋИ НИ ПИТАЊА, НИ ОДГОВОРЕ, ТЈ. БЕЗ НАМЕРЕ ДА ИХ ПРИЛАГОЂАВАМО САДАШЊЕМ ВРЕМЕНУ И ПРИЛИК КАО СВЕДОК

НАШЕ ЈЕ УДРУЖЕЊЕ СПОНА КОЈА

СЛОБОДАН ЂУКАЛОВИЋ ЈЕ, НЕСУМЉИВО, ЧОВЕК ВЕЛИКЕ ЕНЕРГИЈЕ И МНОГООБРОЈНИХ ИНТЕРЕСОВАЊА. ГОТОВО ДА НЕМА АКЦИЈЕ, НИ ИНИЦИЈАТИВЕ, РЕДА „СИМЕОН“, ИЛИ СА ВЛАСОТИНАЧКИМ УДРУЖЕЊИМА, ЧИЈИ ЈЕ ТАКОЂЕ ЧЛАН (ПОШТОВАОЦИ СВЕТА ГОРЕ И ЛОЗА), А ВРЛО ЧЕСТО И НА САМОСТАЛСКИНА, А НАПИСАО ЈЕ И НЕКОЛИКО КЊИГА ВЕЗАНИХ ЗА ИСТОРИЈУ ВЛАСОТИНЦА

Један сте од иницијатора за обнављање рада Удружења Власотинчана у Београду и његов сте досадашњи председник. После десет година од оснивања, како оцењујете његов рад?

- Могао бих да се похвалим да сам један од осморице који су 2006 године, иницирали обнављање рада Удружења. Али оно што желим да кажем је да је удружење или Клуб,

живели и радили у Београду. Овом приликом бих поменуо: г- Владу Илића - Мумџијског, г- Воју Митића - Грчког, као и Владу Ђекића.

О оснивању и раду постоје записи, из којих се види да је Удружење сарађивало са многим ондашњим удружењима у Власотинцу, нпр. Колом српских девојака, библиотеком и др. Добровољним прилозима се помагало деци без родитеља и сиромашној деци.

кану. Он је исправио деценијску неправду према њему, сада се поново истражује његов допринос срској култури, а ми, његови Власотинчани, поново га упознајемо и својатамо.

Много је људи из Власотинца и околине који су својим радом и угледом оставили траг у српској науци, политици, уметности, медицини и сл. Треба им се одужити, по оној Његошевој: „Поколења дела суде...“, што ми у

На откривању споменика Милану Нешићу, са његовом ћерком Олгом

Са славе Удружења Поштоваца Свете Горе

како смо га у једном периоду називали, једно од најстаријих завичајних удружења у Србији. Од оснивања 1928. године, Удружење је, са прекидима, активно радило до данас. Његови чланови су били посебно активни у периодима када су околности (рат, поплаве и сл), захтевале ближе веза са завичајем.

Пред јубиларну десету годину од обнављања, има разлога да будемо задовољни што Удружење, с обзиром на свеопште прилике, уопште егзистира. Истовремено смо и у години избора органа Управе што треба искористити да се Управа подмлади, а чланство омасови. У сваком случају искуства из претходних година помоћи ће да се рад побољша и унапреди.

Од када сежу корени Удружења Власотинчана у Београду, можете ли да нам кажете нешто више о његовом раду у периоду између два светска рата?

- Један од наших чланова је рекао: „О историји нашег Удружења би требали с поносом да певамо и да у нашим власотинчачким школама час-два посветимо Удружењу и његовим члановима.

Но, вратимо се питању. Удружење је основано давне 1928. године, на иницијативу неколицине виђених Власотинчана, који су

Посебно истичем помоћ код изградње Народног дома са соколаном, штампање листа Власина, помоћ заробљеницима током рата и др.

Ваше Удружење носи име Владе Илића, једног од најзнаменитијих Власотинчана, али и човека чије је име записано у анале престонице. Чини нам се да је велики број људи из нашег краја коју су својим радом и угледом оставили траг у Београду, а самим тим и у Србији?

- Да, након политичке рехабилитације г- Владе Илића, једног од оснивача и првог председника Удружења, додали смо његово име па наше пуно име гласи: „Удружење Власотинчана у Београду - Владе Илић“. О животу и делу г- Владе се до пре пар година мало говорило, данас се чешће прича и пише, захваљујући неколицини истраживача, мада и то није довољно. Један од млађих, професор Саша Станковић, увелико припрема озбиљну монографију о њему.

Много је наших Власотинчана који су одлетели из завичајног гнезда, али га нису заборавили и када су стекли славу и углед. О њима треба писати и на тај начин их сачувати од заборава. Погледајте филм г-Небојше Илића о професору Христифору Црниловићу, заборављеном и оспораваном српском вели-

Удружењу и желимо. Пар година уназад прикупљамо материјал за монографију о Удружењу и њеним члановима, који су задужили Власотинце и отечество, али о овој теми неком другом приликом.

Колико сте задовољни радом Удружења на чијем сте челу?

- Који члан, а посебно председник, може да буде задовољан радом Удружења на чијем је челу? Удружење нема простор, нема сталне приходе, нема... али оно што ми даје наду да ће бити боље је ентузијазам млађих чланова. Када подвучем црту, без обзира на све, морам да будем задовољан јер и поред свега ми живимо и радимо по оној, оца Николаја: „Свако нек чини колико може“ - по њој смо радили и тако ћемо наставити, уз Божју помоћ.

Да ли сте задовољни сарадњом са локалном самоуправом у Власотинцу?

- Сарадња је увек двострана, па када је и она са локалном самоуправом у питању, моје вишегодишње искуство на челу Удружења везано за ову сарадњу је позитивно, рекао бих и одлично, али... Наша политичка стварност је благо речено, трагикомична, да није трагична била би смешна.

Ми у Удружењу имамо идеје како да се

ОБНОВЕ РАДА УДРУЖЕЊА ВЛАСОТИНАЧАНА У БЕОГРАДУ „ВЛАДА ИЛИЋ“. ИЗ РАЗНОРАЗНИХ РАЗЛОГА ИНТЕРВЈУ ОБЈАВЉУЈЕМО КАМА (И ПРОМЕНАМА КОЈЕ СУ СЕ У МЕЂУВРЕМЕНУ ДЕСИЛЕ). СМАТРАМО ДА ЈЕ ВРЕДНИЈЕ ОБЈАВИТИ ГА ИНТЕГРАЛНО, ДА ТРАЈЕ ТАДАШЊЕГ ВРЕМЕНА.

НИЈЕ ДОВОЉНО ИСКОРИШЋЕНА

СКОЈУ ОН НИЈЕ ПРИХВАТИО И ЛИЧНО УЧЕСТВОВАО У ЊОЈ. НЕКАД ПРЕКО УДРУЖЕЊА ВЛАСОТИНАЧАНА У БЕОГРАДУ, НЕКАД ПРЕКО ВИНСКОГ ВИТЕШКОГ НО, НЕ ЧЕКАЈУЋИ ДА ЛИ ЋЕ МУ СЕ И КОЛИКО ЋЕ МУ СЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ ПРИДРУЖИТИ. УЗ ТО ЈЕ СТАЛНИ САРАДНИК НАШЕГ ЧАСОПИСА И ЛИСТА ВЛА (ЧИЈЕ ШТАМПАЊЕ ЗАВИСИ ОД УМЕШНОСТИ „ЗАТВАРАЊА ФИНАНСИЈСКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ“).

побољша живот у Власотинцу и околини. Закажемо састанак, приме нас лепо, саслушају нас, договоримо активности и ништа... Власт се промени, дођу нови (стари) људи и све из почетка. Зачаран круг. Мислим да сам Вам дао прави одговор. Све друго би било политиканство, а ми смо ипак надстраначко Удружење.

Какву сарадњу имате са удружењима и установама са подручја наше општине?

- Сарадња може увек да буде боља, али мора да будем реалан и да кажем да је добра. Добра је, захваљујући пре свега појединцима! Зашто спомињем појединце - зато што наше Удружење свима прилази добронамерно, појединцима који су на челу неког удружења, они то прихватају или не прихватају. Питате зашто? Мислим да често не схвате нашу искрену намеру.

Добру сарадњу имамо пре свега са, Удружењем поштовалаца Свете горе Атонске, Лозом, Библиотеком, Културним центром и др. Да будем субјективан, можда је то зато што сам члан већине удружења у Власотинцу.

Из вашег Удружења, чини нам се, изникло је још једно, рекли би смо, веома битно удружење за наш завичај - Вински витешки ред „Симеон“?

ПИСАНА ЗАОСТАВШТИНА

Слободан Ђукаловић је и као истраживач прошлости Власотинца и као писац веома активан. Његова писана заоставштина садржи неколико изузетно вредних и за историју нашег краја значајних наслова. Међутим, осим збирке песама „Кристалне искре“ и два издања пригодне публикације „Богојављење у Власотинцу“ (које је урадио са Зораном Мицићем) Ђукаловић ниједно од својих написаних дела није успео да објави.

Поред збирке кратких прича „Приче старог Ирца“, ту је монографија о рударским лампама, књига о власотиначком Соколском покрету и о Певачком друштву „Његош“. Са Драганом Д. Видосављевићем и Србом Такићем спремали су књигу о историјату Црвеног крста у Власотинцу, као и монографију посвећену породици Милошевић - Стаменкови.

Много његових радова је објављено управо у „Нашем Власотинцу“, „Власотиначком зборнику“, Листу Власина, али и у другим часописима и публикацијама, те би вредео пажње и труда да се све то сакупи на једном месту и одштампа.

- Могло би и тако да се каже, јер је то идеја нашег члана и тадашњег потпредседника Удружења, г- Сретена Миленковића. Он је идејни творац, нас неколико из Удружења, као и неколико пријатеља из Власотинца, смо га подржали, те је основан Вински витешки ред у Власотинцу. Били смо шести ред у Србији. Ових дана обележавамо шестогодишњицу деловања. Циљ свих циљева је да покушамо да вратимо стари сјај власотиначком виноградарству и подрумарству. Немогућа мисија што се тиче квантитета, али реална, када говори-

НЕУМОРАН У АКТИВНОСТИМА

Када говоримо о иницијативама и активностима које је покренуо г. Ђукаловић и ту је сасвим подугачак. Осим обнове славе Удружења у Београду, помагао је и обнову Градске славе у Власотинцу. Сем ангажовања у удружења на чијем је челу и у Винском витешком реду „Симеон“, он готово да не пропушта ниједну акцију коју покрећу удружења Лоза и Поштоваоци Свете горе. Захваљујући понајвише његовој упорности наша библиотека и музејдобили су по компјутер, као поклон Удружења „Влада Илић“, а сат на згради Општинске скупштине такође је њихов поклон.

Ни покушаји установљења „Власотиначке кобасицијаде“ (односно традиције припремања „свеже власотиначке роштиљ кобасице“) и „Дана на води - од пливања до бањање“ (односно жеља да се памти да је Власотинце некада имале републичке шампионе у пливању), нису прошли без његовог учешћа. Богојављењско пливање за Часни крст (у оквиру кога он, у име своје породице, даје награду најмлађем пливачу), затим подршка издаваштву Удружења Лоза, оснивање Удружења љубитеља минерала и драгог камења, као и оснивање Удружења „Југ-филм“, такође носе његов печат.

Ни подизање споменика Милану Нешићу, на самом почетку кеја, није протекао без његовог изузетног залагања. Због свега наведеног, Скупштина општине Власотинце је Слободану Ђукаловићу, 2006. године, доделила Октобарску награду, као своје највеће признање.

мо о аутохтоним сортама грожђа, малим произвођачима квалитетних и препознатљивих вина. Помака има, иде тешко, али се креће.

ма колекционара. Сарађиваћу и убудуће ако, због ничег другог оно због нашег гесла: „Веран Власотинцу, Власини и вину“.

Слободан Ђукаловић у разговору са нашим уредником

Активно сарађујете у нашем часопису од његовог покретања, ево и у овом броју имате један прилог. Памтимо да сте били и сарадник Листа Власина. Захваљујући вашој породичној архиви успевамо да сазнамо много детаља из живота некадашњег Власотинца. Надамо се да ћемо и надаље сарађивати?

- Сарадња о којој говорите је дугогодишња, а надам се да је била и успешна, мада увек може и боље. Штета што домаћи билтен „Власина“ нема спољних сарадника као некада. У сваком случају треба похвалити малобројну али успешну редакцију.

Што се будуће сарадње тиче, помоћи ћу колико будем могао, тим пре што постоје многи, недовољно истражени, подаци о Власотинцу и околини. Мислим пре свега на људе и догађаје. Оно што ме посебно интересује и о чему пишем је период између два рата, који ја зovem: „Периклово доба Власотинца“. Део породичне архиве, како Ви кажете, је сачувао мој отац, а други део сам прикупљао, нећете веровати, до бугљим пијацама и на сусрети-

Знамо да имате неколико књига у припреми, са Власотинцем као темом, каква је могућност да оне угледају светлост дана, односно да буду одштапане?

- Искрено говорећи - не знам! Финансије, али и добра воља, пре свега, данас су пресудне. Рукописа има: Соколски покрет и Соколско друштво Власотинца, Споменица певачке дружине „Његош“, Богојављење у Власотинцу, и друге чекају објављивање али... Од локалне самоуправе, 2008. године, затражио сам финансијску помоћ за штампање једне од поменутих књига, али су ми одобрили 5.000 динара. Новац нисам узео јер је сума била понижавајућа за споменицу са преко 50 фотографија и обиљем аутентичног архивског материјала, али нећемо сада о томе...

Као што рекох, рукописи чекају... у њиховој техничкој припреми помаже ми г- Зоран Мицић, а подршку имам код г- Србе Такића. На крају ту је и моја унука Лена, која показује интересовање за прикупљање и чување архивског фото-материјала. У сваком случају, уз Божју помоћ, биће објављене једног дана.

ИЗ ИСТОРИЈЕ ВЛАСОТИНАЧКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Школство у Власотинцу има богату прошлост. Почело је да се развија још у време османске власти, али је касније углавном било под утицајем Специјалног одбора за просветни рад у јужним неослобођеним словенским крајевима. Овај одбор формирала је Српска влада 1868. године, а чинили су га архимандрит Дучић, Панта Срећковић и Милош Милојевић. Наводи се и податак да је неко време у одбору био познати историчар Стојан Новаковић. Одбор је исплаћивао учитеље у Лесковцу и Власотинцу, који су добијали у почетку 12, а касније 20 дуката плате. Овај одбор је, од формирања до рата с Турцима 1876. године, слао сваке године одређен број књига и других наставних средстава. Међутим, након ослобођења и припајања Србији крај је одмах укључен у нови систем управе па је тиме и овде пренета постојећа школска организација.

Најстарије школе у власотиначкој области радиле су при манстирима, а тек од средине XIX века отварају се школе новог типа. Такве су биле отворене у Власотинцу и Конопници 1866. године, а у Крушевици 1873. године. Иако се код неких аутора, који су до сада писали о школству у Власотинцу, помиње 1866. година као време отварања првих школа, Велимир Стаменковић Лима тврди да је, на основу најновијих истраживања, дошао до податка да је, у ствари, прва школа била отворена у власотиначком селу Шишава још 1857. године. Он истиче да је дозволу за отварање школе добио од Порте Шишавац Константин Илић, у чијој је кући она и почела са радом. Првог учитеља ове школе именовала је Порта. Реч је учитељу из Смедерева, о коме нема података. Бугари су се противили овој одлуци па је он отеран. Порта је убрзо именовала новог учитеља, Бугарина, чије име се нигде не помиње. Ни овај се учитељ није дуго задржао у Шишави. Умро је „случајно“ већ следеће године, па је Порта школу након његове смрти затворила.

После ослобођења и припајања четири округа Србији, 1878. године, био је извршен попис

свих образовних установа у тим областима. Тада је у власотиначком срезу било шест мушких и једна женска основна школа. Посебно

место међу њима, свакако је имала она која је бројала највише ученика, а налазила се у самом Власотинцу. Иако је са радом почела још за време турске окупације, покушавајући да тада очува српски језик и традицију, велики успех у описмењавању Власотинчана постигла је у периоду после 1878. године. Због ратова који су вођени и каснијих преговора око територија, школску 1878/1879. годину ученици су започели тек 28. октобра 1878. године. Власотиначка мушка основна школа имала је тада два учитеља, Петра Спирића и Михаила Јовановића, а женску школу је водила учитељица Јелена Протић Јовановић.

Мушка школа		Женска школа	
Разред	Број ученика	Разред	Број ученика
I	74	I	37
II	79	II	15
III	36	III	7
IV	7	IV	1
Укупно:	196	Укупно:	59

Број ученика школске 1879/1880. године

Ови учитељи имали су тежак задатак да наставе рад на ширењу писмености у школи која је оскудевала готово у свему. Међутим, резултати

које су постизали били су често оцењивани од стране школских надзорника оценом одличан и врло добар.

Школа је временом имала све више ученика па је био неопходан већи простор, али и нови учитељи. Године 1883. број ученика првог разреда се знатно повећао, па један учитељ није могао да изводи наставу и тражио се још један службеник, „како деца не би дангубила“. Министар је тражио да му се јави колико ученика по разредима има мушка основна школа, да би могао да донесе одлуку о именовану новог учитеља. На основу писма привременог управника и учитеља Петра Спирића сазнајемо да је тада бројно стање ученика било следеће:

Мушка школа	
Разред	Број ученика
I	93
II	63
III	40
IV	33
Укупно:	229

Бројно стање ученика мушке школе за школску 1883/1884. годину

О ТОМЕ СЕ ПРИЧА

СЛОВО О ВУКУ

Племенита је обавеза и велика част писати о Вуку, али је онај који пише неминовно у прилици да умањи себе пред животом и делом „генијалног самоука“. Оно што је овај припадник српског рода израдио за кратковеки људски живот, у других народа нису успевали читави нараштаји.

За мене, и за друге, остаје загонетка колико су Вука дали време и историјске околности, а колико је он био феномен и генијални ум. Биће да су се оба чиниоца склопила у најсрећнијем тренутку, и на најсрећнији начин по српски народ.

Устанци на почетку 19. века, Први и Други, ослобођење од вековног турског ропства, одушевљење и слободарски и духовни полет народа, нашли су у Вуку израз и смер - да се изврши преврат и у култури, да јој се да демократски печат на начин што ће се „мртв“ словеносрпски језик, „који једва један у десет хиљада људи разуме, у писању и књизи, заменити на најприроднији начин - увођењем живог народног језика у књижевности. Тиме ће се створити услови за просвећивање српског народа и његово увођење у цивилизован свет“.

Идеја није била нова. И пре Вука било је таквих покушаја, али тек је он овом деликатном послу пришао осмишљено и темељито. Стрпљиво радећи, он је временом израстао у правог реформатора књижевног језика и правописа, као и лексикографа и граматичара. Усагласио је азбуку с гласовним системом говорног језика (један глас - једно слово), прокламовао правописни принцип (пиши као што говориш, а читај као што је написано), саставио је и објавио речник народног говора, Српски рјечник.

Ни снажан отпор цркве и њених великодостојника, ни противљење школованих, а старомодних и конзервативних; људи оног времена, ни ненаклоност књаза, нису Вика поколебали. Он се упустио у језички, књижевни и културни рат - и до краја је у њему истрајао. Истомишљенике и сараднике нашао је у младим, школованим људима, који су одушевљено прихватили његове идеје и укључили се у њихово остваривање. Да именујем само двојицу од њих: песника Бранка Радичевића и језикословца Ђуру Даничића.

Година 1847, када су штампане прве књиге на народном језику, и 1850, када је донет Бечки књижевни договор, преломиле су Вукову борбу ка пуном успеху и победи. На тај начин Вук је одредио нов, демократски смер целој епоси и књижевности тога времена, како по духу, тако и по

тематичи и тежњама. Све остало, а много је тога што је Вук урадио за живота, било је у служби језичко-књижевне реформе.

Бележио је, сређивао и објављивао књигу за књигом народних песама и приповедака, и оне су на најверљивији начин потврђивале исправност његових погледа: да народни језик, „језик говедара и свињара“, није ни сиромашан у лексички ни искварен фонетски и морфолошки, већ, напротив, богат и раскошан, и у звучану и у значењу.

Пишући о свом бурном времену, о знаменитим људима његовим, о српском књазу, војводама и кнезовима, о јунацима из оба устанка, региструјући догађаје и појаве, Вук се напајао са врела народног говора, дајући примере раскошног језичког израза и стилске изграђености.

О Вуку су написани томови књига, али велика књига о њему још није дописана. Он ће бити вечна инспирација људима од ума и пера. Велике су његове заслуге за српски народ. Човек не може знати шта је веће и значајније. Да ли што је отворио простор за нови замањ народној просвети и образовању, својом језичком реформом; да ли што је наш народ представио Европи оним другим, духовним лицем, и задивило учени свет откривањем духовне културе свога народа (и тиме показао да Срби нису само витешки и слободарски народ, већ народ који има аутентични културни и етички профил, вредан сваког поштовања); да ли што нас је својим животом, радом и делом учио и још увек нас учи да вуковски мислимо?

Шта значи вуковски мислити? Верујем, следеће: бити свестан себе, својих могућности, и бити сигуран да су оне увек веће но што мислимо („Живу се човеку ништа отети не може“); наћи снаге и супростављати се превазиђеном, конзервативном, тежити новом, бољем и напреднијем; на нападе и зле језике одговарати чињењем и племенитим радом; бити дисциплинован и строг, али најпре према себи па тек онда према другима; држати се народа, не отуђивати се од њега, јер су у њему најздравији извори и највећа надахнућа.

Имање и благостање не иду увек с памећу и способностима. Може се чак рећи - врло ретко. Ко је на новац и стицање само мислио, најпре је у заборав и анонимност западао. Духовно је увек изнад материјалног, а о људима и њиховим делима судиће поколења.

Није срамота тражити и добити помоћ. Мудри то добро знају. Просвети се мора дати значај који има. На њој се не сме штедети. Не може јој се толико мало дати - колико она друштво може уназадити, и не може јој се толико много дати - колико га она креативношћу може задужити. Свако се друштво легитимише тиме колико улаже у образовање и колики му значај придаје. У њему ми видимо свог великог учитеља и пример за угледање, своје трајно надахнуће и неисцрпну инспирацију.

Никола Митровић

Нажалост, од начелника нишког округа, убрзо је стигао негативан одговор за одвајање првог разреда. Наводно, није био пронађен адекватан учитељ који би могао да предаје у одвојеном одељењу, зато је наређивао да се отпусти један број ученика, тачније да их остане онолико колико може да стане у једну учионицу. Тражио је да се приликом одабира има у виду материјално стање родитеља тих ученика, као и године, и да се млађи и сиротији ученици отпусте, а старији и богатији задрже у школи.

Међутим, после непуних месец дана, из Министарства је стигло ново обавештење начелнику нишког округа, у ком се каже да је за друго одељење првог разреда постављена учитељица и ученике не треба отпуштати. О овом именовању одмах је био обавештен Школски одбор. Препорука министра била је да се позову сви ученици у школу, чак и ако су раније били отпуштени. Тако је у школи по први пут отворено друго одељење једног разреда, које је преузела нова учитељица Анђелија Младеновић.

Као и многе школе у тадашњој Краљевини Србији и власотиначка је имала проблема да обезбеди адекватан простор и школски намештај за извођење наставе. У једном допису који је био упућеном Школском одбору власотиначке школе од стране Министарства просвете, после извештаја надзорника нишког округа, каже се „да на школским зградама треба наместити дупле прозоре и свуда увести вентилацију, да се набаве нове скамије по пропису, а ако не може све ове године (1883). да набави бар половину!...!, а половина нека остане за до године“.

У школи је недостајало наставних средстава, што се може видети на основу једног писма из 1883. године, које је упутио управник школе Министарству просвете. Он напомиње да су школи потребне мапе (карте) Србије, Југословенских земаља и Европе, ако и друга средства. За књижицу се сам трудио да набави најпотребније књиге по предлогу Учитељског већа.

По наређењу Министра просвете, власотиначке школе посетио је надзорник нишког округа Михаило Ђуровић. У његовом детаљном извештају који је предат 13. јула 1884. године, а настао је након испита ученика, записано је пар интересантних детаља о раду ове школе и њених учитеља.

Учитељ првог одељења првог разреда мушке школе био је Стеван Гојковић. Напредак у његовом одељењу био је одличан, а у школском дневнику није било замерки. Друго одељење истог разреда водила је учитељица Анђелија Младеновић, напредак у науци у њеном одељењу оцењен је као врло добар.

Другом разреду мушке школе учитељица је била Софија Гојковић, за коју се каже да је била школована у Аустрији. Њен рад је оцењен највишом оценом.

Ученике трећег разреда исте школе учио је Живојин Милојевић. Напредак у науци био је одличан, ред и чистоћа такође. Дневник и протокол били су у реду.

Школске 1884/1885. године школа у Власотинцу је бројала укупно 292 ученика. Мушку основну школу похађало је 218 ученика. Приметан је мањи пад у броју у односу на протеклу школску годину. У женску школу ишле су 74 ученице. Број ученика по разредима изгледао је овако:

Извештај о бројном стању управитељ школе

Мушка школа		Женска школа	
Разред	Број ученика	Разред	Број ученика
I	48	I	19
II	84	II	26
III	59	III	18
IV	27	IV	11
Укупно:	218	Укупно:	74

Бројно стање ученика школске 1884/1885. године

Спирић упутио је Министарству просвете, које је, у одговору од 25. септембра 1884. године, затражило од Школског одбора да све припреми како би се отворило још једно одељење другог разреда, обзиром да је било укупно 84 ученика у једном одељењу.

На основу Спирићевог извештаја сазнајемо да је школска зграда одлична у свему и да одговара свим педагошким и хигијенским условима. Он истиче да су под једним кровом до тада функционисале и мушка и женска школа, али је те године женска школа одвојена од мушке.

После добијања независности почиње нова епоха развоја просвете у Србији, па и у Власотинцу. Наставило се са отварањем нових школа у селима. Држава је предузела све мере да се добровољним акцијама изграде нове школе, или да се у приватним кућама обезбеде просторије и средства за рад и неометано извођење наставе. Новим законима било је предвиђено да се образовање подигне на један виши ниво. За развој школства био је заслужан тадашњи министар просвете Стојан Новаковић, који је Законом о основним школама, од 31. децембра 1882. године, увео продужено школовање после четвртог разреда. То су били пети и шести разред, предвиђени као један виши ниво образовања.

Прво одељење продужене школе у Власотинцу је отворено 12. јануара 1884. године. Отварању одељења претходило је указ Министарства просвете Школском одбору, од 3. јануара 1884. године, да одмах формира заједничко одељење за мушку и женску децу за текућу школску годину. Ово одељење бројало је деветнаест ученика. На завршном испиту појавило се једанаест од деветнаест уписаних ученика. Надзорник који је присуствовао испитивању забележио је да је испит одржан 30. јуна пре подне и то следећим распоредом:

- из Рачуна, који је предавао Стеван Гојковић; из Српског језика, који је предавао Живојин Милојевић; из Земљописа, који је предавала Софија Гојковић; из Историје, коју је предавала Неранца Милојевић; из Пољске привреде, коју је предавао Петар Спирић; из Познавања природе, које је држала Анђелија Младеновић.

Осим појединачних оцена које је забележио, надзорник је наглашавао да су ученици нередовно посећивали школу, да је било оних који су само два-три пута дошли на предавања, а да општина није много поклањала пажњу овој школи, као ни родитељи, све док нису „опазили“ да ће се у школи одржати испит. Његово мишљење је да су наставници више одговарали својој дужности него ученици и њихови старатељи.

Привремени управитељ Основне школе у Власотинцу током 1882. и 1883. године био је Урош Благојевић. На његово место од 1883. године био је постављен учитељ Петар Спирић. Он је током године био одсутан, јер је присуствовао предавањима у Краљеву, па је до његовог повратка Школски одбор именовано заступника, а то је био учитељ првог разреда Стеван Гојковић. Одлуку о овом именовању потписали су пре-дседник Школског одбора Глигор Паруновић, и одборници Васа Стојановић и Станко Анђелковић.

Несугласице председника Школског одбора и управитеља школа биле су честа појава у тадашњој Србији. Проблем се јавио и у овој школи, због чега је управитељ Спирић тражио 19. јула 1885. године да министар именује новог управитеља и уважи његову оставку. Конкретан

разлог Спирић не наводи у извештају, али је написао: „Од сада није могуће више бити управитељ, зато што се са председником Школског одбора добро не слажем“.

Одговор на молбу за разрешење од стране начелника округа послат је месец дана касније, 19. августа 1885. године. Због лошег рукописа, у одговору се не може протумачити да ли је, и под којим условима, учитељ био разрешен дужности. Међутим, у документу од 4. септембра 1885. Године, као управник власотиначке школе потписује се учитељ Милутин Радуловић, што указује да је оставка Спирића била прихваћена. У овом документу, нови управник је записао да је школа имала 284 ученика, који су са малим изузетком уредно похађали наставу. Радуловић је забележио и да су школске зграде за време летњег одмора: „...оправљене, а да школе имају све нужније потребе, сем гимнастичких справа. Учионице мушке школе су простране и у свему врло добре, а учионице трећег и четвртог разреда женске школе тескобније и ниске. Скамије су, са малим изузетком, у свим овдашњим школама врло рђаве, а у интересу здравља дечијег, требало би што пре наредити да се бољима замене“.

Јесени 1885. године Краљевина Србија је започела ратни сукоб с Бугарском. У овом периоду школа у Власотинцу није радила, о чему сведочи писмо управитеља власотиначких школа Милутина Радуловића, послато министру просвете и црквених послова, у ком пише да су услед ратних прилика школе престале радити 24. септембра 1885. године. Учитељи, позвани од стране војних власти морали су да се одазову војној обавези, док су све школске зграде биле заузете, прво за становање војника, а касније су биле претворене у војне болнице.

Потписивањем мировног уговора у Букурешту, 3. марта 1886. године, сукоб је био завршен. Уследило је разрешење војних дужности, које је за учитеље ове школе било објављено 19. марта исте године. Тога дана, по наредби среских власти, лекар лесковачки је прегледао зграде и дао упутство општинским властима какве поправке треба извести, па да рад школе, без опасности за дечије здравље, може отпочети. Како је војска неколико месеци боравила у згради било је неопходно заменити патосе у свим учионицама, али и школски намештај, који је изгорео и изломљен, па управник пише да школа неће моћи да отпочне ускоро с радом, и тражи од министра упутство и наредбу шта даље да уради.

Министарству просвете обраћао се и начелник округа тражећи новац за „оправку“ школе. Одговор Министарства био је да нема кредита за поправку основних школа, па је начелнику био враћен предрачун са извештајем окружног инжењера. Из Министарства су предлагали да Начелство нареди да се санације школе ураде о трошку власотиначке општине, која је била дужна да сноси све трошкове.

Школа је требало да има сопствену касу и да одређене трошкове подмирује од новца који би се тамо нашао. Међутим, школа у Власотинцу није имала поменути касу, па је Начелству округа нишког из Београда била упућена порука у којој се каже да у 23. члану Закона о основним школама свака школа мора имати школску касу којом рукује Школски одбор и из ње подмирује школске потребе. На основу извештаја за 1885. годину који је Министарству послао надзорник за нишки округ, Школски одбор није формирао касу, што је била законска обавеза.

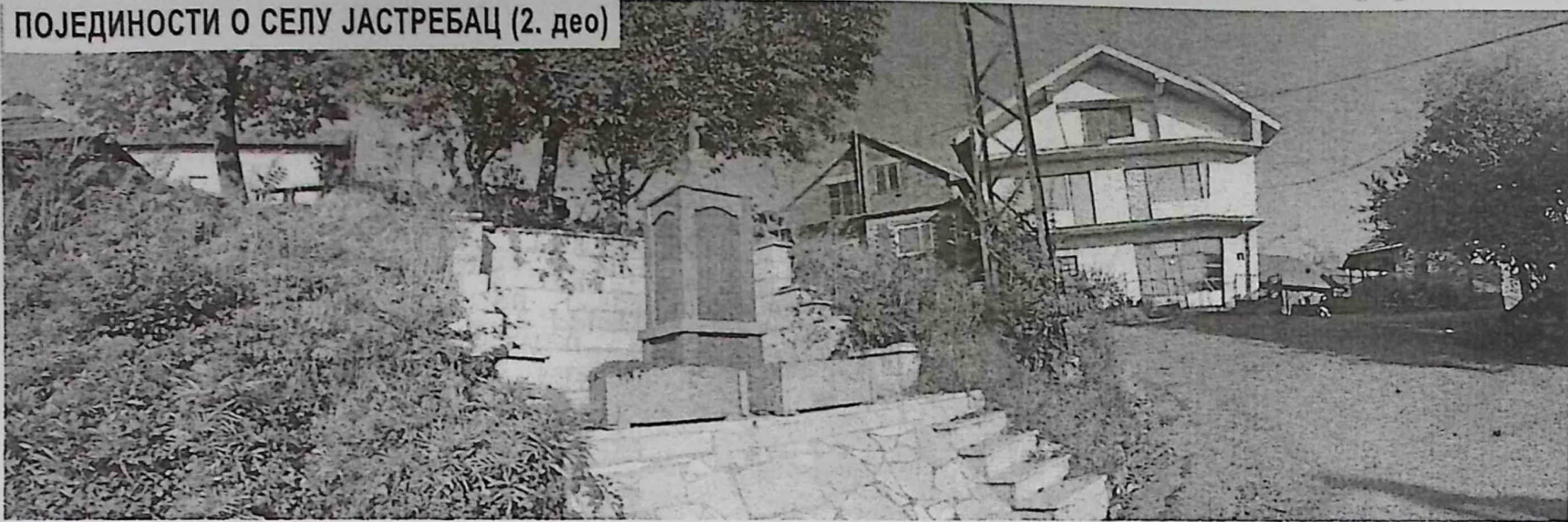
Министар просвете и црквених послова Стеван Поповић је тражио да Начелство нареди Одбору власотиначке школе да направи касу, у складу са поменути закон. Ако не изврше ову наредбу, министар је претио да ће Школски одбор одговарати по закону.

Славиша И. Бишевац, Милена Светозаревић

(Ово је део грађе који ће бити објављен у Власотиначком зборнику 4)

СЕЛО УПОРНИХ И ОДВАЖНИХ ЉУДИ

ПОЈЕДИНОСТИ О СЕЛУ ЈАСТРЕБАЦ (2. део)

*„Куј ме животе куј
ако сам челик нек звоним
ако сам кремен нек севам
ако сам стакло нек прснем“
(О. Жупанчић)*

До 1877. године Јастрепчани су живели у кућама које су биле саграђене од храстовог дрвета тзв. чакмаре, испуњене блатом, помешаним са ситном сламом или плевом. Везивање спојева вршено је дрвеним клиновима, који су били углавном од дреновине, која је вековима подносила све потребе и климатске утицаје. У подигнутим зградама није било гвожђа, јер га није нико производио у то време. Загревање куће вршено је сагоревањем дрва у огњишту, и то системом отворене ватре, па је топао ваздух испуњавао све делове куће. Осветљавање је вршено помоћу луча, који је набављан из западне Србије, доносиле су га ере који су као трговци први обилазили ове крајеве (пре свега зими), и продавали луч и брда за разбоје. Трговац ера водио је коња за узду, који је био натоварен робом на самару, која је била упакована у вреће, а он је идући кроз село стално викао: „Ајде жене, брда!“ или „Домаћине, узми луч и осветли кућу!“. Тако је то било све до 1940. године. Поред луча ере су нудиле уље из бора и смреке, које је употребљавано за осветљавање, а појавом петролеја на тржишту све је измењено и у свакој кући, поред „гасарчета“ појавила се лампа и фенер, који су представљали „револуцију“ у осветљавању на селу.

За прве становнике Јастрепца може се слободно рећи да су били номади, све док се нису трајно везали за одређену територију и стационарирали у својим заједницама. Почели су да гаје ситну и крупну стоку, која им

је доносила основне животне намирнице, млеко, месо, маст... па су и проблеме облачења почели успешније да решавају (вуна, кожа). Бавили су се ловом, као уносном граном (дивокозе, јелени, срне, дивље свиње). Коњ је био главно саобраћајно средство.

После Првог српског устанка 1804. године, а нарочито после ослобађања југоисточне Србије од Турака, 1878. године, Јастрепчани се више нису једино задржавали у селу, већ су почели да одлазе на рад у знатно удаљеније крајеве (Смедерево). Пошто тада није било превозних средстава, путовали су и по десет дана пешице. У Смедереву су обаљали физичке послове на лађама, на Дунаву (утовар и истовар робе, а нарочито соли, која је стизала из Румуније).

Ове тешке послове обаљали су од Ђурђевдана до Митровдана (седам месеци), враћајући се назад, опет, пешице, све до појаве прве железнице, од Београда до Врања, после 1890. године. Обзиром да је смедеревски крај у то време имао јако развијено виноградарство, Јастрепчани су били прва радна снага за све радове у виноградима. Касније, када је Обреновићева Србија изградила железницу од Београда до Ристовца, одлазак Јастрепчана у Смедерево је повећан, па су почели да се баве и пинтерским занатом, а послове су, поред Смедерева, налазили још и у Шумадији (Јагодина, Велика Плана, Обреновац), јер је тај занат постао јако уносан и све више се је тражило. За одевне предмете дуго се користила конопља и лан. Настаће бављење занатством (терзије, кројачи, ковачи, столари, бачвари – пинтери...).

Бележи се да је први хармоникаш у селу био Влајко Тодоровић, који је погинуо 1943. године, од стране бугарске душманске руке. У том послу следиле су га Душан Илић и Градимир Ђокић, а касније Милутин Тасић и Аритон Митровић. Ниједном од њих то није била искључива професија.

Дувачки оркестар ће за дуго бити музикално обележје Јастрепца. Сокол Станимировић, одмах после ослобођења 1920. године, формирао је Друштво свирача које је употребљавало инструменте који нису били познати у селу. Он је окупио, најпре, своју породицу, па је свим члановима – синovima, одредио инструмент из састава оркестра, а затим је окупио и остале сараднике. Тако је сачинио следеће друштво: Сокол Станимировић – трубач (капелник), Милан Станимировић – друга труба, Боривоје Стефановић – кларинет, Јован Станимировић – гоч, Тихомир Ђорђевић – бас, Миодраг Костић – бас, Радивоје Станимировић – добош, Симиша Станимировић – добош. Друштво је радило активно све до Соколове смрти, 1939. године, и опслуживало је многа села, у смислу весеља (свадбе, сабори, прославе, краваји, одласци у војску...).

Ни гајдаши као занатлије нису били запостављени. На гајдама је свирао Драгутин Илић, затим Светозар Марковић и Добривоје Тодоровић. Традиција дувачког оркестра, који је посрнуо после смрти капелника Сокола, настављена је поново 1945. године. Формиран је нови оркестар у истој фамилији, али од других чланова. Улогу капелника преузео је Јован Станимировић, који је свирао трубу, затим његов брат Ђорђе Станимировић, који је тако-

ђе свирао трубу, Лазар Ђорђевић, који је свирао бас, Јован Ђокић, који је свирао кларинет, а њихова деца су лупала гочеве и добоше. Напомињем да је у састав дувачког оркестра, наравно касније, било и појединаца из Лопушње, Манастиришта, Горње Ломнице и, како да не, из Власотинца (Цигани).

Развој млинске индустрије у нашем крају захтевао је обуку стручњака за прераду житарица, производњу брашна и свих врста прерађевина од њега. Пекарским занатом бавио се Радивоје Младеновић, који је погинуо 1945. године, негде око Новог Пазара. Први који је из Јастрепца завршио одговарајућу школу за овај посао је Предраг Стефановић, а следе га Сима Ђокић и Раша Тодоровић. Предраг спада у ред врских стручњака у овој грани и као такав поседује многа признања. Надаље ће бити механичара, аутомеханичара, професионалних возача – шофера, чак и са сопственим тешким камионима (Божа и Сава Митровић).

Лов је био јако раширен код Јастрепчана. Сврха лова је била да се обожаваоци окупе, друже, проштају, па и домогну трофеја, којих је у шумама било у приличном броју. Почело се је без неког протокола и клупског организовања. Најпре се је рачунало ко има ловачку пушку тај је и ловац, али то није могло тако да се одржи. Негде 1931. године окупили су се у школи и уз помоћ учитеља (Душана Димитријевића) који је такође био ловац, одржали су скупштину и изабрали управу, која је имала и одговарајуће органе. Тако су постали друштво, које је лов прихватило као привредну грану, а не само као одстрел, па су и почели да се омасовљавају.

Чланови друштва су били: Трајко Тасић, председник, Добривоје Костић, секретар, Ранђел Веселиновић, благајник. Поред њих чланови су били још и: Војислав Николић, Драгољуб Милошевић, Влајко Милошевић, Ђорђе Митровић, Величко Ђокић, Стојадин Станимировић, Милорад Станимировић, Драгољуб Станимировић, Благоје Илић, Петко Митровић, Добривоје Станимировић, Симиша Станимировић, Милтен Стаменковић, Љубомир Цветковић, Цветко Јанковић, Добривоје Тодоровић, Влајко Тодоровић, Светозар Марковић, Влајко Младеновић, Влајко Ђокић, Урош Младеновић, Сима Николић и Љубомир Младеновић.

Друштво је радило све до априла 1941. године, када је престало са радом, због ратних година и тешкоћа које су настале после продора бугарске казнене експедиције (код Цоцета у Дадинцу), па су многи ловци оптужени да оружје предају, што су сви морали да прихвате. Том приликом Петко Митровић је добио од Бугара два пута по 25 батина по туру, тако да је остао хром све до краја живота. Друштво постоји и данас.

Ваља рећи и то да село има више од 30 родова. Сваки род има свој надимак, по коме се увек неко много брже пронађе него по правом имену и презимену. Људи су се препознавали по називима махала али и по надимцима фамилија, као што су: Дујка, Сакале, Лисица, Ачко, Шамађа, Дилимбара, Лулеја, Ропавица, Дамча, Трте, Ђале, Брља, Ђоза, Осман, Цупинци, Менчинци, Јовинци, Гредел, Сланинка, Калина, Бица, Сабанта, Карње, Мунџија, Игњатовци, Белајци, Илијини, Маринковци, Мишковци, Маринци,

Горчинци и др. Најбитније је да се потомци и данас поносе надимцима својих предака.

О учешћу Јастрепчана у бунама, устанцима, а нарочито великом учешћу у свим ратовима на овим просторима овом приликом неће бити речи. Управо за ову прилику одређено је на учешће Јастрепчана на разним радним акцијама. Омладина Јастрепца учествовала је на изградњи аутопута Братство-Јединство (Београд-Загреб), Новог Београда, пруге Шамац-Сарајево, пруге Добој-Бања Лука, пруге Брчко-Бановићи, и хидро-система Власина-Врле, све од 1946. до 1953. године, тј. осам година. Са ових акција су се враћали поносно, са ударничким значкама, за које су морали да искажу марљивост, вредноћу и оданост... Остала су сећања на 1948. годину, када је Андрија Митровић, тада ђак лесковачке гимназије, учествовао у градњи ауто-пута на деоници испред Шида. Толико се

занео у послу, који је обављао на мешалици, да је бригада завршила смену и отишла у насеље, а он је остао са радницима, грађевинцима, па су из бригаде морали да пошаљу патролу да га смени на радном задатку. Или, омладинке су први пут обукле панталоне и по цео дан из Бабине реке код Зенице товариле песак лопатама у камионе, што за децу од 17 година није ни било препоручљиво, јер вода је хладна, а радило се ударнички. Међу тим бригадирима би-ла је и Станојка која је врло радо причала свом потомку о тим догађајима. Милорад Игњатовић Дилков, као ђак занатлијске школе у Власотинцу, градио је Нови Београд, па са поносом данас каже: „Тада су то биле само мочваре и комарци, а данас је то најлепши део наше престонице“. И он је донео ударничку значку.

Власотиначком омладинском радном бригадом командовао је, од 1.8. до 30.

9. 1952. године, на изградњи хидро-система Власина-Врле, тадашњи пољопривредни техничар Аца (Александар Цветковић). У бригади је имао преко 200 омладинаца (четри чете – власотиначка, грделичка, шивавачка и чета састављена од омладинаца из више села: Јастрепца, Ковачеве баре, Дадинца, Прилепца, Гложана и др).

Бригадири новијег датума, потомци Јастрепчана били су на радним акцијама: Козјанско (код Целја), Подриње-Колубара, Мариово (Прилеп), Морава (Крушевац)...

Најзад, завршавамо са опаском да Јастрепчана, осим по местима у Србији Смедерево, Велика Плана, има и у Љубљани, Марибору, Постојни (Словенија), Бања Луци, Приједору (Република Српска), Богумиле (Македонија).

Зато, ја поносно кажем – Јастрепчанин сам!

Јован Митровић
– Јоца Мирачија

ДЕЧАК КЕВИН

Сви знамо да су деца са инвалидитетом у мањим местима слабије прихваћена, зато се надам да ће вам ова прича помоћи да боље разумете њихове потребе.

...

„Пажња свим лекарима, управо се десила саобраћајна несрећа на углу 16. и 17. авеније. Дечак је тешко повређен, али, на сву срећу, његови мајка и отац су у добром стању. Покушаћемо да га реанимирамо!“

„Сара, како си?“

„Добро сам Виле, хвала Богу, али како је Кевин?“

„Кевин је управо на операцији!“

„Не, мој син... бринем се за њега!“

„Кевин је и мој син, и ја бринем...“

...

„Докторе, како је мој син? Где ми је дете?“

„Над њим је управо извршена операција, можете га видети у року од сат времена.“

„Ох, Виле, изгубићемо нашег Кевина...“

„Истина зна да заболи, ипак, морам да вам кажем - ваш син ће бити добро, али ће остатак живота провести у колицима!“

„Хвала вам на искрености докторе, реците ми да ли постоји неки лек за њега?“

„Мој вам је савет да се што више дружи са другом децом.“

...

„Хеј, јеси ли чула, имамо новог ученика у разреду. Чула сам да се зове Кевин и да је особа са инва-лидидетом.“

„Реци ми Кевине колико брзо може да иде та твоја машина?“

„Твоје увреде ме не дотичу, Ричарде... Откако сам у

колицима научио сам да гледам живот из другачије перспективе. Ја јесам у колицима, али нисам глупљи од многих особа овде.“

...

„Кевине, да ли би могао да решиш овај задатак?“

„Могу, професорко Мејер.“

„Мали штребер!“

„Боље је бити штребер него глупан, као ти!“

„Браво Кевине, успешно си решио задатак, заиста сам импресионирана.“

...

„Здраво Кевине, ја сам Јулија.“

„Задовољство је моје...“

„Чула сам за твој проблем, заиста није лепо што ти се друга деца подсмевају...“

„Само нека се подсмевају. Научио сам да треба бити изнад ситуације. Кичма ми је страдала у саобраћајној несрећи, али научио сам да живим са тим.“

„Знаш Кевине, друга деца нису тако добра са мном као ти. Ја сам из Велике Британије, а људи су обично неповерљиви према странцима...“

„Искусно сам то на својој кожи, не брине ме то. Ускоро ће распуст и ја идем на ранч.“

„Вау, ти волиш да јашеш?“

„Наравно, већ сам јахао. Нестрпљив сам да поново одем тамо.“

...

„Стигли смо на ранч Мартинових.“

„Драго ми је што смо овде, тата. Криво ми је што сам у почетку био неповерљив да јахање може да ми помогне.“

„Одлучила сам се за ранч Мартинових, и њихов програм терапијског јахања, зато што добро познајем Сузану, власницу ранча.“

„Добро дошли Сара и Виле. А ти си Кевин, претпостављам?“

„Јесам госпођо. Нестрпљив сам да што пре пробам да јашем.“

„Свакако. Тина, Луисе, оседлајте Мориса. Ставите трок седло. То је оно седло са држачима, за особе са посебним потребама.“

...

„Никада раније нисам водио на јахање особу са инвалидитетом. Морис је јако миран коњ, немој да се плашиш. Трениран је за рад са децом са посебним потребама.“

„Немој да ти то представља проблем, веруј ми, могу ја и више него што мислиш.“

„Кевине, ти као да си срастао са седлом, тако добро јашеш!“

„Мене су коњи увек опуштали, увек сам волео да јашем, чак и пре овога што ми се догодило.“

...

Александар Видосављевић

Поезија - избор

ГОСТ

Ти си сталан гост у мислима мојим,
долазиш и одлазиш путевима својим.
Без тебе дани бескрајно су дуги,
минути са тобом прелепи и луди.

Долазиш и одлазиш у мислима мојим,
не питаш за срећу и тугу што дајеш,
наду будиш а будућност не дајеш.

Ипак ти си сталан гост у мислима мојим,
Будим се и спавам на рукама твојим.

ЉУБАВ

Љубав служи да је дајеш,
љубав служи да се сања,
да се машта и поклања.

Љубав служи да постојиш,
љубав те ка срећи шаље,
срећу примаш и поклањаш,
љубав ти живот даје.

Без љубави нико ниси,
ако знаш неког ко љубави
у себи нема – помози му,
покажи му – љубав ти си!

Мораш напред и кад боли,
кад живот и зла ватра пламти
и даље те негде неко воли.

Она стоји непролазна,
ту је и кад ниси свестан
са ким јеси или ниси,
љубав воли али боли.

Љубав служи да постојиш,
љубав може да изгори,
ил' из ничег да се створи.
Задовољство увек стоји -
љубав то си ти.

Снежана Јанковић

КИТИЋУ КОСУ

Китила би косу белим каранфилима,
да доживим виђење.

Да угледам те,
јер сам враћена из другог живота.
Зашто од мене направи сену.

Немој ни суза да ти крене,
буди срећан поред друге.
Нећеш наћи мир,

узалуд ме препусташ другима.

Сама сам, срце ми вене,
желим додир твој и ничији више.
Осуди ме да слободу немам.

Путокази су исти, настој да се видимо,
ни секунде нема а да ми ниси у мислима.

Хвала ти од срца за све,
не буди љубоморан,
крив си за сва времена.

ПРОДУЖИ ДАЉЕ

Моје су сузе текле ко река,
али ником не казујем свој бол.

Када те друге жене одбаце,
као ти мене, искрену душу,
продужи даље, што даље,
боље је за мене.

Када си нашао доброту,
и арогантно је искористио,
и да клечим рећи ћу
- продужи даље!

СРЕЋА

Не знам каква особа постадох
кад ми уместо доброте враћају
све на непоштен начин.

Срећа моја намењена остаде
без трага и гласа.

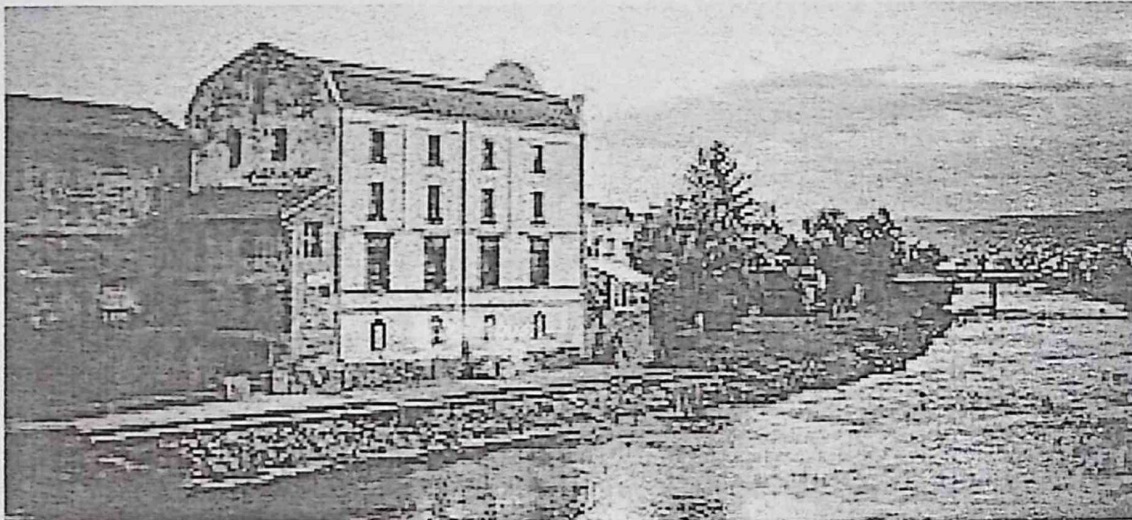
Више ме иритирају као сену.
Немоћна, борим се на ногама,
иако остављена заувек.

Љиљана Цеквић

Трговац и индустријалац Гаврило Поповић оставио је својим потомцима „породично благо“ које се не може измерити материјалним вредностима а Власотинчанима објекте којим се поносе и после више од једног века.

МЛИН НА ВЛАСИНИ ТЕК ЈЕ ЈЕДАН ОД СИМБОЛА ВЛАСОТИНЦА КОЈЕ ЈЕ ПОРОДИЦА ПОПОВИЋ ОСТАВИЛА ЗА СОБОМ

Најрепрезентативнији објекти породице Поповић, Млин на Власини и зграда Интерната су симболи грађанске епохе у развоју Власотинца. Али се у њихову заоставштину може убројити и оснивање листа Власина и фудбалског клуба Власина, за чији су стадион дали и своју њиву.

Верујемо да је сваки просечан становник Србије одгледао барем једну епизоду серије „Породично благо“ по сценарију Сенише Павића која се више пута и репризирала на националној телевизији. У уводној шпици коју пева Жељко Самарџић по тексту Љиљане Павић промичу старе фотографије а најупечатљива је слика стогодишњег објекта – млина на Власини. Познато је да је Сениша често у својим серијама користио мотиве и ликове из власотиначке чаршије али мало ко зна да он за ову фотографију није морао никоме да плаћа ауторска права јер је то његов „мираз“. Његова супруга Љиљана један је од потомака Гаврила Поповића. Њен деда Петар је Гаврилов најстарији син који је имао чак 14 деце од којих је најмлађи Радивоје имао двоје, Љиљану и Миодрага Мишу Поповића.

„Тешко је побројати шта је све Гаврило стекао и шта је оставио својим потомцима али много више Власотинчанима. Садашњи стадион ФК „Власина“ био је његово власништво као и имовина ловачког друштва „Драгиша Гиша Поповић“. Много зграде и станови су нам након Другог светског рата национализовани и сада се њиме користе неки други. Међутим, комунизам није успео да уништи Поповиће, јер смо и поред свих невоља успели да нађемо своје место под сунцем. Има нас свуда по свету и сви су веома успешни. Љиљана и ја смо својим радом стекли и више него што нам треба за овај живот тако да не жалимо за материјалним стварима али ми је криво што се Власотинчани никада нису адекватно одужили Гаврилу и његовим синовима. Донели су Власотинцу дух модерне Европе јер је захваљујући Поповићима у Власотинцу стигла електрична струја, прва фудбалска лопта а Војислав Поповић је покретач листа „Власина“, набраја Миша који је недавно поклонико Завичајном музеју у Власотинцу једину сачувану фотографију Гаврила Поповића.

Миша признаје да никада нису успели да направе породично окупљање Поповића, али,

ако би се то десило многи би се изненадили ко све од угледних имена води порекло од Гаврила, досељеника из крушевачког засека Било. Обогаћено тргујући вином, ситном стоком и мешовитом робом коју је извозио у Једрене и Цариград. Био је писмен, што је за тадашње прилике била реткост, а није штедео новац када је било у питање образовање његових синова. Млин је изградио 1895. године на месту где је била воденица Прокопа Ђокића Црниловића коју је откупио. Постројења, која још увек раде, купио је у Немачкој и Аустрији а прерађивао је два вагона жита дневно. Када је 1912. је у млин уграђен генератор од 20 kW Власотинце добило прво електрично осветљење.

Млин је у доба комунизма предат на газдовање предузећу „Умилек“ из Лесковца, које никада није ни динара уложило у његово одржавање. У ери приватизације 2009. године продат је „у пакету“ заједно са осталим млиновима који су били у поседу овог пропалог предузећа. Нови власник овог у Власотинцу Марија Коцић, која је дуго година у лекарском послу, најављује да ће наредне године почети „велико сређивање“ Млина на Власини.

„Млин је културно добро и зато морам да тражимо сагласност нишког Завода за заштиту споменика за сваку интервенцију на објекту. Свесни смо његовог значаја и зато нећемо дозволити да пропадне. Свако ко прошета поред Власине препозна Млин по Павићевим серијама и желе да сазнају нешто више о њему“, каже Марија.

А вила Гаврила Поповића, у којој су му се родили синови, саграђена је 1910. године. Ко је пројектовао није познато али су је засигурно градили црнотравски печалбари из Рупља. После више деценија пропадања заблистала је новим сјајем и захваљујући Влади Краљевине Норвешке која је издвојила највећи део новца за њено реновирање и сада се ту налази Центар за социјални рад који покрива општине Власотинце

Гаврило Поповић

Војислав Поповић

и Црна Трава. Вила је после рата била интернат за ратну сирочад па јој је и остас тај назив до данашњих дана иако је у овом велелепном објекту у једном периоду била и Гимназија.

Неправда према Поповићима исправљена је 2006. године када им је Интернат враћен али више нико није имао воље нити плана да се бави његовом обновом. Били су више него фер када су је за седам милиона евра продали локалној самоуправи.

„Остаје укус горчине јер је мој отац Радивоје дошао из немачког логора са само 36 килограма. Прогласили су га за државног непријатеља само да би нам одузели имозину. Једино су били фер, па га нису затворили, јер још један казамат не би преживео јер је био живи костур. Иако је имао економски факултет никада није могао да добије пристojно радно место, присећа се Миша Поповић и додаје да се међу последњим Поповићима у Интернату родила његова сестра Љиљана.

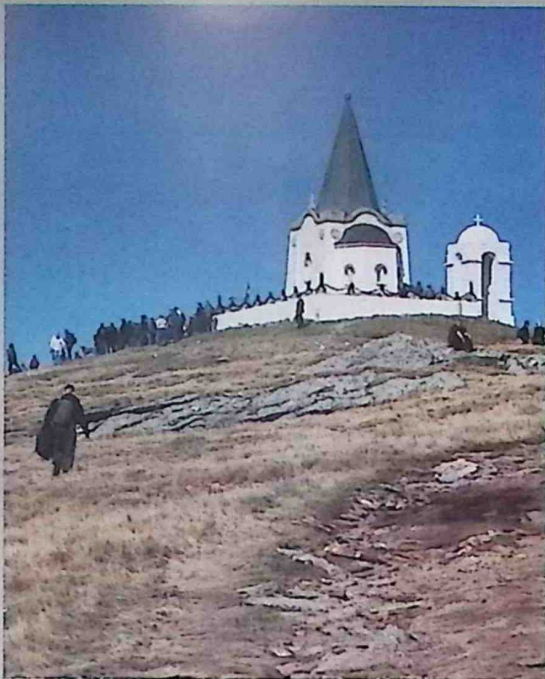
„Ово градитељско остварење је аутентични сведок времена када се Власотинце претварало у модерну варошицу и о сјају једне изузетне породице која је непосредно и ненаметљиво мењала провинцијски изглед варошице“, наводи Даница Валчић у својој књизи „Градитељско наслеђе Власотинца“.

Далиборка Алихоџић

(Овај текст је урађен у оквиру пројекта „Власотинце душу има“ који је суфинансирала Општина Власотинце.)

НА ОБЕЛЕЖАВАЊУ СТОТЕ ГОДИШЊИЦЕ ПРОБОЈА СОЛУНСКОГ ФРОНТА

УСПОН НА КАПИЈУ СЛОБОДЕ

Из Власотинца је на Кајмакчалан тог 15. септембра 2016. стигла мала, али одабрана група родољуба и чувара традиције. Око пет часова ујутру смо стигли у подножје Кајмакчалана. Неколико сати касније упутили смо се ка врху, ка тој "Капији слободе", који је на висини од 2500 метара.

Пут до врха препун је камења, стена и чаура. Чауре су биле на све стране, као да се скоро одиграла битка. Кад смо стигли до врха, ту су се већ били окупили људи из различитих крајева Србије. Пристигла је и делегација наше државе, на челу са председником Томи-

славом Николићем и председником Републике Српске Милорадом Додиком.

У тренуцима док се држало опело, интонирана химна, полагали венци и говорило о битци, осећао сам велики понос због тога што припадам јуначком народу и што је Србија, земља пребогате историје, моја отаџбина. Одали смо почаст нашим прецима и тако им се бар на мали начин одужили. На свима нама је задатак да негујемо сећања на наше претке и да не дозволимо да сенка заборава прогута успомене на оно што су они учинили за нас.

Ј. Станковић

НА ОБЕЛЕЖАВАЊУ СТОТЕ ГОДИШЊИЦЕ ТОПЛИЧКОГ УСТАНКА

ПОКЛОН СЕНИМА СЛАВНИХ ЈУНАКА

У Прокупљу је 26. фебруара, централном републичком прославом обележено 100 година Топличког устанка. Двадесетак чланова Удружења потомака бораца ратова 1912-1920. из Власотинца су кренули пут Прокупља, како би исказали поштовање према својим прецима. Државна церемонија је одржана код Споменика Топличанима палим у ратовима 1912-1918. и жртвама народног устанка 1917. године, који се налази у центру Прокупља. Окупио се велики број људи, родољуба из свих крајева државе.

Овом догађају су присуствовали представници највиших државних органи наше земље, свештенство, као и представници других земаља. Након верског обреда положени су венци и одате највише државне и војне почести. Затим је премијер Владе Србије, Александар Вучић, одржао говор. У мени су се смењивали различите емоције: туга због страдања мојих предака, али и понос јер сам потомак тих славних јунака. Јежио сам се у неким тренуцима слушајући кроз шта је наш народ пролазио јер је желео нешто што би требало да се подразумева - слободу. Оставили су нам свети аманет - да наставимо да се боримо за нашу земљу.

Ј. Станковић

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН ВЛАСИНА ПРОСЛАВИО ЈУБИЛЕЈ

ТРАДИЦИЈА КОЈА СЕ ЧИТА

У Галерији Завичајног музеја 22. септембра 2016. године, обележен је, за Власотинце, велики јубилеј - 90 година Листа Власина. Посетиоци су могли да виде новије примерке билтена, али и архивирана из-дања из претходних година и деценија. Ту се нашао и део издавачке делатности Листа, као и фотографије са почетка 1995. године, када је Власина по пети пут покренута, и ево траје још увек, на радост свих.

Лист Власина појавио се у периоду када ниједан град, сем Лесковца, на југу Србије, није издавао своје новине. Први број Власине изашао је захваљујући великим ентузијастима, који су имали визију напретка Власотинца, Војиславу С. Поповићу, индустријалцу и власнику Листа, и Милораду Марјановићу, економисти, који је био његов први уредник. Војислав Поповић је, иначе, 1920. године из Беча донео у свој град и прву фудбалску лопту, копачке и дрес, и био оснивач Фудбалског клуба Власина, дајући уз то, своју њиву да се на њој сагради фудбалско игралиште.

Први број Власине изашао је 16. септембра 1926. године, а у раним јутарњим сатима на улицама Власотинца колпортер је, носећи новине, узвикивао: „Еве га наш лист Власина, грађани и грађанке, купујте га. Туј ће прочитате од свашта“. Био је то скроман али велики почетак, само издавање Листа гово-

1938. године опет је почела да излази Власина. За уредника је најпре био постављен Милутин Поповић, учитељ, који се није дуго задржао на том месту. Године 1939. на месту уредника постављен је Михајло Михајловић. Лист је излазио до априла 1941. године, а издата су 23 броја. У Листу су се налазили актуелни политички, привредни, културни, спортски и други текстови.

На иницијативу поличких и јавних радника Лист је обновљен 1. маја 1953. године. У редакционом одбору били су Виден Раденковић, Бранко Давинић, Ђорђе Марјановић, Стојан Илић, а главни и одговорни уредник Листа био је Миле Живковић, јавни тужилац, а након њега то место је припало Видену Раденковићу.

Ново издање Листа Власина појавиће се тек октобра месеца 1990. године, после паузе од 36 година. Лист је формирала група културних и јавних радника Власотинца, а иницијативу је помогао Стојан Бабастојански, ондашњи председник општине. Редакцијски одбор чинили су: Миодраг Нагорни, Радивоје Прикић, Сава Ђукловић, Станислав Горуновић, Небојша Митровић, Синиша Павић и Драгољуб Ј. Станковић. Главни и одговорни уредник био је Зоран Давинић, технички уредник Милорад Величковић, а лектори су биле Марија Стојановић и Станка Прикић. Тираж се кретао од 1000 до 1200 примерака. У уводнику првог броја је, између осталог, записано: „Лист ће се бавити политиком, привредом, културом, спортом, али и људским судбинама и свим оним што може бити пажња читаоца. Лист ће излазити једанпут месечно, а колико ће трајати зависиће и од нас и од вас. И овај покушај да Лист живи трајао је непуне две године, јер је престао да излази марта 1992. године.

После три године, 1995. Лист је покренут на иницијативу Омладинског савета општине Власотинце, Сокола Станојевића, председника Омладинског савета и Горана Миладиновића, секретара, а велику помоћ и подршку пружио им је

Војислав Љубеновић, председник општине, Живан Шушулић, ондашњи народни посланик, као и други челни људи наше општине. За главног и одговорног уредника и директора постављен је Нинослав Радичевић, општински службеник и дописник Спортског журнала.

ХРОНИЧАР МНОГИХ ГЕНЕРАЦИЈА

„Власина је хроничар многих генерација, времена, дешавања, осликава разне догађаје, истиче значајне појединце, бележи све чињенице из области политике, друштва, културе, образовања, здравства, пољопривреде, привреде и др. Ове године, поред јубилеја, 90 година од излажења првог броја, 21. године од петог обновљеног издања, обележавамо и 10 година изласка из штампе првог броја Информативног билтена. Све ово не бисмо могли сами, уз нас су свих ових година поред локалне самоуправе били бројни сарадници, као и грађани наше општине“ - рекла је Весна Милтеновић, уредница Власине.

Формирана је редакција коју су чинили: Светлана Станковић, Бисерка Митровић, Снежана Ђокић, Зоран Станковић, Данијела Станојевић, Снежана Петковић, Бобан Димитријевић, Властимир Стаменковић, Весна Анђелковић, Виолета Пешић и Србољуб Такић. Технички уредник био је Миленко Стојановић, а лектор Станика Станковић. Компјутерску припрему радио је Јовица Стаменковић, а фото репортер је био Раде Стојановић. Припрему је касније преузео Маринко Ђорђевић, и радио је низ година, као и највећи број књига које је Власина објавила. Из личних разлога поједини чланови редакције су отишли, а дошли су нови: Гордана Митровић, Далиборка Миљковић, Миодраг Смиљковић и фото репортери: Зоран Мицић, Часлав Стојиљковић и Славиша Младеновић. Први број штампао је Млади графичар, а остале бројеве штампарија Цицера из Лесковца. Тираж Листа је био 1500 примерака, најпре је излазио два пута, а касније једном месечно.

Крајем 1997. године Скупштина општине Власотинце преузима оснивачка права од Омладинског савета и за главног и одговорног уредника поставља Србољуба Та-

САВЕСТ И СВЕСТ СВИХ ВЛАСОТИНЧАНА

У поруци којом је један од уредника Власине и покретач издавачке делатности Србољуб Такић честитао редакцији велики јубилеј, између осталог је истакао да је лист Власина темељ на коме је он лично радно и морално узрастао и путоказ који је усмеравао њега и све остале чланове редакције:

„Традиција коју Власина баштини уградила је у све нас једну по-себну одговорност према завичају, према послу који се обавља, обавезама које се имају. Обновљајући Власину нисмо ни били свесни да је она обновила нас, изградила нас и духовно оснажила. Она није само глас и образ данашњег Власотинца већ и његова савест и свест о вредностима које има“.

кића. Борећи се са многим проблемима у раду, Лист опстаје захваљујући најпре ентузијазму редакције, а потом помоћи и подршци локалне самоуправе. У то време, иако су редакцију напустили многи чланови, започињемо своје издаваштво. До 2004. године Лист је издао многе књиге, а свакако су најзначајније *Власотиначки зборник 1 и 2*, збирка власотиначких песника *Стихови љубави, вере и сумњи*, *Градитељско наслеђе Власо-*

тинца, а штампана је и књига познате српске песникиње Даре Секулић *Реч се игра*, за коју Лист добија награду *Печат вароши Сремскокарловачке*. Веома је важна и Збирка обичајних песама власотиначког краја *Изникал ми струк босиљак*. Када говоримо о издаваштву Листа можемо рећи да је Власина издала 50-так разних наслова, аутора из Власотинца и околине.

Од 2002. године Лист Власина прелази под окриље Културног центра, у чијем је склопу и данас. Главни и одговорни уредник постаје Бобан Димитријевић, у то време в.д. директор Културног центра. Због законских регулатива, 2006. године Лист је преименован у Информативни билтен општине Власотинце, а главни и одговорни уредник Билтена постаје Весна Милтеновић, која ту функцију обавља и сада. Власина се појављивала и престајала да излази, али је као феникс стално израњала из пепела заборава и била неопходни чинилац јавног живота, од прве четвртине 20. века до данашњих дана. Зато верујемо да се њено штампање више никада неће доводити у питање.

Весна Милтеновић и Светлана Станковић

НАЈДРАЖА РЕДАКЦИЈА

Шеф дописништва Вечерњих новости у Нишу, Далиборка Алихоџић, која је своје прве новинарске кораке направила управо у Листу Власина пре 20-ак година, истакла је да је управо у Власини стекла основу за свој даљи новинарски рад и да ће се увек са радошћу селати своје, како она каже, „најдраже редакције“.

ри да је у то време култура у Власотинцу била на завидном нивоу. Власина је била лист за привреду и народно просвећење. Уредништво је апеловало да сви који имају смисла за новинарство и писање да им се придруже. Штампано је само шест бројева. Тираж је најпре био 200, а касније 500 примерака. Штампан је код Електричне штампарије и књиговезнице Покрет, у Лесковцу. Примерак се продавао за један динар.

После 12 година, на иницијативу Народне књијнице и читаонице,